

VYSOKÁ ŠKOLA DANUBIUS
FAKULTA VEREJNEJ POLITIKY A VEREJNEJ SPRÁVY

**REFLEXIE PRAXE
NA OTÁZKY VEREJNEJ POLITIKY
A EKONOMIKY, PRÁVA
A VEREJNEJ SPRÁVY
SLOVENSKA II.**

Zborník príspevkov z konferencie

2018

Výroba zborníka realizovaná v rámci projektu VEIGA č. 5/20185/2018

ITMS kód: 26210120047

**„Podporujeme výskumné aktivity na Slovensku
/ Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ“**

Editor: **PhDr. Natália Kováčová, PhD.**
Recenzenti: **Doc. PhDr. et Mgr. Peter Ondria, PhD.**
Doc. Ing. Ján Králik, CSc.

© Vysoká škola Danubius, 2018

Vydalo Váry, s.r.o.

ISBN: 978-80-8167-067-1

Vedecký výbor konferencie

Predseda: Doc. PhDr. et Mgr. Peter Ondria, PhD., dekan, Fakulta verejnej politiky a verejnej správy, Vysoká škola Danubius, Sládkovičovo

Členovia:

Prof. PhDr. Monika Čambáliková, CSc., vedúca katedry, Katedra sociológie a sociálnej psychológie Fakulta verejnej politiky a verejnej správy, Vysoká škola Danubius, Sládkovičovo

Prof. PhDr. Ján Koper, PhD., vedúci katedry, Katedra politológie, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, UMB, Banská Bystrica

Prof. PhDr. Ján Lid'ák, CSc., rektor, Academia Rerum Civilium - Vysoká škola politických a spoločenských vied, s.r.o., Kutná Hora

Doc. PhDr. Vladimír Srb, Ph.D., prorektor pre študijné záležitosti, Academia Rerum Civilium - Vysoká škola politických a spoločenských vied, s.r.o., Kutná Hora

Doc. PhDr. Branislav Kováčik, PhD., dekan, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, UMB, Banská Bystrica

PhDr. Natália Kováčová, PhD., prodekan pre medzinárodné vzťahy, vedu a výskum, Fakulta verejnej politiky a verejnej správy, Vysoká škola Danubius, Sládkovičovo

Doc. Ing. Ján Králik, CSc., vedúci katedry, Katedra verejnej správy Fakulta verejnej politiky a verejnej správy Vysoká škola Danubius, Sládkovičovo

PhDr. Andrea Čajková, PhD., odborný asistent, Katedra verejnej správy, Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Obsah

Monika Ličková

PRÁVNE ASPEKTY EFEKTÍVNEHO VEDENIA, SPRÍSTUPŇOVANIA
A SPRACOVÁVANIA ZDRAVOTNEJ DOKUMENTÁCIE V ZMYSLE PLATNÝCH
LEGISLATÍVNYCH NORIEM 5

Michael Siman

POSUDZOVANIE ZÁKONNOSTI SEKUNDÁRNYCH PREDPISOV ÚNIE
Z HĽADISKA MEDZINÁRODNÝCH DOHÔD UZAVRETÝCH ÚNIOU..... 17

Simona Kováčová

AMBÍCIE NA ZEFEKTÍVNIENIE INŠTITÚTU REFERENDA V PROGRAME
OPOZIČNÝCH POLITICKÝCH STRÁN 30

Natália Kováčová

ŠTUDENTSKE PÔŽIČKY AKO EKONOMICKÝ NÁSTROJ VEREJNEJ
POLITIKY 39

PRÁVNE ASPEKTY EFEKTÍVNEHO VEDENIA, SPRÍSTUPŇOVANIA A SPRACOVÁVANIA ZDRAVOTNEJ DOKUMENTÁCIE V ZMYSLE PLATNÝCH LEGISLATÍVNYCH NORIEM

LEGAL ASPECTS OF EFFICIENT MANAGEMENT, ACCESSIBILITY AND PROCESSING OF MEDICAL DOCUMENTATION IN THE CONTEXT OF THE APPLICABLE LEGISLATION NORMS

Monika Ličková

Abstrakt: Cieľom tohto príspevku je priblížiť čitateľom právne aspekty pre efektívne vedenie, sprístupňovanie a spracovávanie zdravotnej dokumentácie v zmysle platných legislatívnych noriem.

Kľúčové slová: *zdravotná dokumentácia, pacient, lekár*

Abstract: The aim of this contribution is to bring readers closer to the legal aspects of effective management, access and processing of health documentation in line with valid legislative standards.

Key words: *medical documentation, patient, doctor*

ÚVOD

Zdravotné dokumentácie sú alfou a omegou poskytovania efektívnej zdravotnej starostlivosti. Sú akousi stopou za všetkými činnosťami lekárov, sestier a ostatných zdravotníckych pracovníkov, ktoré vykonávajú pri procese poskytovania zdravotnej starostlivosti.

Pre adekvátne poskytnutie zdravotnej starostlivosti v zmysle zásady *lege artis* je podstatné dodržanie všetkých zákonom stanovených predpokladov jej poskytnutia, medzi ktoré zaraďujeme aj také úkony ako sú napríklad riadne poučenie pacientov, informovanie o ich zdravotnom stave a s tým spojené zaznamenávanie všetkých týchto úkonov, spolu s poskytnutou liečbou do dokumentoch nazývaných zdravotná dokumentácia.

LEGISLATÍVNY RÁMEC PRÁVNEJ ÚPRAVY ZDRAVOTNEJ DOKUMENTÁCIE

Právna úprava dotýkajúca sa otázok spojených so zdravotnými dokumentáciami je primárne obsiahnutá v ustanoveniach zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o zdravotnej starostlivosti“ alebo „ZoZS“).

V ustanovení § 2 ods. 6 ZoZS nám zákonodarca poskytuje legálnu definíciu pojmu zdravotná dokumentácia, kedy sa zdravotnou dokumentáciou rozumie: „*súbor údajov o zdravotnom stave osoby, o zdravotnej starostlivosti a o službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti tejto osobe.*“¹

Z takto zákonodarcom určenej definície zdravotnej dokumentácie je zrejmé, že obsahom zdravotnej dokumentácie budú najmä informácie a údaje, ktoré sú úzko späté s osobou a osobnosťou pacienta, t.j. prijímateľa zdravotnej starostlivosti.

S pojmom zdravotnej dokumentácie sa ďalej môžeme stretnúť taktiež v ustanoveniach zákona č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších právnych predpisov (ďalej len „zákon o poskytovateľoch“ alebo „ZoPZS“).

Uvedený zákon sa ale nezaobera a neupravuje problematiku zdravotnej dokumentácie z hľadiska určenia jej obsahu alebo napríklad foriem jej vedenia, avšak vo svojich ustanoveniach upravuje základné povinnosti poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a ošetrojúcich zdravotníckych pracovníkov, ktorých

¹ § 2 ods. 6 ZoZS v znení neskorších právnych predpisov

obsahom sú aj povinnosti dotýkajúce sa problematiky zdravotnej dokumentácie.

Vo svojej podstate poskytuje uvedený zákon o poskytovateľoch nevyhnutné doplnenie právneho základu zdravotných dokumentácií obsiahnutých v zákone o zdravotnej starostlivosti, a to najmä pri otázkach týkajúcich sa určenia subjektov, ktoré sú povinné zdravotné dokumentácie viesť a následne zodpovedať za prípadné porušenia právnych predpisov dotýkajúcich sa uvedeného inštitútu.

OBSAH ZDRAVOTNEJ DOKUMENTÁCIE

Definícia zdravotnej dokumentácie určená podľa § 2 ods. 6 ZoZS podľa nášho názoru neposkytuje úplný obraz o obsahu zdravotnej dokumentácie.

Zdravotné dokumentácie podľa vyššie uvedeného ustanovenia ZoZS obsahujú len informácie týkajúce sa zdravotného stavu osoby, zdravotnej starostlivosti a služieb súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti.

Pre zistenie bližšej špecifikácie je potrebné hlbšie nazrieť do textu zákona o zdravotnej starostlivosti, kedy v zmysle ustanovenia § 19 ods. 2 ZoZS zistíme podrobnejší obsah zdravotnej dokumentácie.

Podľa tohto ustanovenia obsahom zdravotných dokumentácií sú:

- *osobné údaje osoby, ktorej sa poskytuje zdravotná starostlivosť, v rozsahu meno,*
- *priezvisko, dátum narodenia, rodné číslo, adresa bydliska a zdravotné údaje potrebné na zistenie anamnézy;*
- *údaje o poučení a informovanom súhlase (§ 6);*
- *údaje o chorobe osoby, žiadanku na vyšetrenia spoločných vyšetrovacích a liečebných zložiek, údaje o priebehu a výsledkoch vyšetrení, liečby a ďalších významných okolnostiach súvisiacich so zdravotným stavom osoby a s postupom pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti;*
- *údaje o rozsahu poskytnutej zdravotnej starostlivosti;*
- *údaje o službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti;*

- *údaje o dočasnej pracovnej neschopnosti, údaje o liečebnom režime a skutočnosti dôležité na posúdenie zdravotnej spôsobilosti na výkon práce;*
- *epidemiologicky závažné skutočnosti;*
- *identifikačné údaje príslušnej zdravotnej poisťovne a poskytovateľa.²*

Zákonodarca následne ustanovením § 21 ods. 1 ZoZS dotvoril obraz o závažnosti obsahu a určuje tieto povinné náležitosti jednotlivých zápisov do zdravotných dokumentácií:

- a. dátum a čas zápisu;*
- b. spôsob poučenia, obsah poučenia, odmietnutie poučenia, informovaný súhlas, odmietnutie informovaného súhlasu a odvolanie informovaného súhlasu;*
- c. dátum a čas poskytnutia zdravotnej starostlivosti, ak je odlišný od dátumu a času zápisu;*
- d. rozsah poskytnutej zdravotnej starostlivosti a služieb súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti;*
- e. výsledky iných vyšetrení, ak sú súčasťou poskytovanej zdravotnej starostlivosti, o ktorej sa vykonáva zápis;*
- f. identifikáciu ošetrojúceho zdravotníckeho pracovníka;*
- g. identifikáciu osoby, ktorej sa zdravotná starostlivosť poskytla.³*

ZAOBCHÁDZANIE SO ZDRAVOTNOU DOKUMENTÁCIOU

Zaobchádzanie alebo inak povedané dispozícia so zdravotnými dokumentáciami je pojmom skôr laickým ako právnym.

Pojem zaobchádzanie sa používa na zovšeobecnenie manipulácie so zdravotnou dokumentáciou.

Vo vzťahu k zdravotnej dokumentácii sa vykonávajú nasledujúce činnosti spojené s:

- *vedením zdravotnej dokumentácie v súlade s ustanovením § 19 ZoZS*

2 § 19 ods. 2 ZoZS v znení neskorších právnych predpisov

3 § 21 ods. 1 ZoZS v znení neskorších právnych predpisov

- *odovzdávaním zdravotnej dokumentácie a jej prevzatím do úschovy v súlade s ustanovením § 23 ZoZS*
- *poskytovaním údajov zo zdravotnej dokumentácie v súlade s ustanovením § 24 ZoZS*
- *sprístupňovaním údajov zo zdravotnej dokumentácie v súlade s ustanovením § 25 ZoZS.*

VEDENIE ZDRAVOTNEJ DOKUMENTÁCIE A JEJ FORMY

Za vedenie sa považuje:

- získavanie,
- zhromažďovanie,
- zaznamenávanie údajov.

Ide teda o súbor činností, ktorými sa má docieľiť správne poskytovanie zdravotnej starostlivosti a evidencia pacientov u poskytovateľov zdravotnej starostlivosti.

Samotné vedenie zdravotnej dokumentácie stanovuje ZoZS v § 19 s tým, že jej obsiahlejšiu úpravu obsahuje Odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva SR o vedení zdravotnej dokumentácie č. 07594/2009-OZS z 24.09.2009.

V súlade s ustanovením § 19 ods. 3 ZoZS vedie zdravotnú dokumentáciu ako celok všeobecný lekár, pričom iný ošetrujúci zdravotnícky pracovník, ako napríklad lekár špecialista, vedie zdravotnú dokumentáciu pacienta iba v tom rozsahu, v ktorom dochádza k poskytnutiu zdravotnej starostlivosti ním samým.

Za spracovanie, poskytovanie a sprístupňovanie údajov zo zdravotnej dokumentácie však nie je v súlade s ustanovením § 18 ods. 1 ZoZS zodpovedný všeobecný lekár, ale poskytovateľ zdravotnej starostlivosti.

Podľa ustanovenia § 22 ZoZS je poskytovateľ zdravotnej starostlivosti zodpovedný taktiež za zabezpečenie zdravotnej dokumentácie.

Dokumentáciu vedenú všeobecným lekárom je poskytovateľ zdravotnej starostlivosti povinný uchovávať po dobu 20 rokov po smrti pacienta a ostatnú

zdravotnú dokumentáciu 20 rokov od posledného poskytnutia zdravotnej starostlivosti.

V tejto súvislosti možno konštatovať, že právna úprava Slovenskej republiky takmer vôbec nediferencuje medzi spôsobom vedenia zdravotnej dokumentácie v závislosti od výkonu rôznych druhov medicínskych zákrokov, prípadne v závislosti od špecifik osoby pacienta.

Jedinou výnimkou je ustanovenie § 19 ods. 4 ZoZS, ktoré počíta s osobou pacienta, ktorou je žena, ktorá písomne požiadala o utajenie svojej osoby v súvislosti s pôrodom podľa ustanovenia § 11 ods. 11 ZoZS, kedy sa tejto osobe vedie osobitná zdravotná dokumentácia v rozsahu zdravotnej starostlivosti súvisiacej s tehotenstvom a pôrodom, ktorej súčasťou sú osobné údaje tejto ženy nevyhnutné na zistenie anamnézy. Osobné údaje nevyhnutné na jej identifikáciu sa vedú oddelene od osobitnej zdravotnej dokumentácie spolu s písomnou žiadosťou podľa § 11 ods. 10 ZoZS. Osobitná zdravotná dokumentácia sa o tieto údaje doplní a zapečatí ako celok.

Z hľadiska koncepcie platnej právnej úpravy je veľmi podstatnou aj povinnosť zachovať mlčanlivosť o informáciách získaných zo zdravotnej dokumentácie, pričom túto povinnosť má podľa ustanovenia § 18 ods. 3 ZoZS každý, komu sa takéto informácie poskytnú alebo sprístupnia.

Zákonodarca ďalej rieši otázku mlčanlivosti osobitne aj v ustanovení § 49 ZoZS, kde kladie povinnosť mlčanlivosti osobám, ktoré zabezpečujú evidenciu a uchovanie už skôr spomínanej osobitnej zdravotnej dokumentácie, pričom tejto mlčanlivosti môže osoby zbaviť iba súd.

Vo všeobecnosti nemožno zabúdať pri posudzovaní otázky mlčanlivosti tiež na všeobecnejšiu úpravu, a to v ustanovení § 11 ods. 9 písm. f) ZoZS : „*pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti má každý právo za podmienok ustanovených týmto zákonom na zachovanie mlčanlivosti o všetkých údajoch týkajúcich sa jeho zdravotného stavu, o skutočnostiach súvisiacich s jeho zdravotným stavom.*“⁴

Povinnosť zachovávať mlčanlivosť o zdravotnom stave pacienta zaznamenanom v zdravotnej dokumentácii sa netýka iba zdravotníckeho pracovníka, ale

⁴ § 11 ods. 9 písm. f) ZoZS v znení neskorších právnych predpisov

všetkých osôb, ktorým je zdravotná dokumentácia sprístupnená alebo sa k jej obsahu dopracovali akýmkoľvek iným spôsobom.

Je však nevyhnutné dodať, že u zdravotníckych pracovníkov ide o ich stavovskú povinnosť, kedy v prípade porušenia povinnosti zachovávať mlčanlivosť môže dôjsť k uplatneniu občianskoprávnej zodpovednosti aj k disciplinárnemu konaniu a uloženiu príslušnej sankcie za porušenie tejto povinnosti.

Zdravotná dokumentácia sa vedie v písomnej forme alebo v elektronickej forme s elektronickým podpisom, ak ZoZS neustanovuje, že sa vyžaduje vedenie zdravotnej dokumentácie v písomnej forme.

Zdravotné dokumentácie v elektronickej forme s elektronickým podpisom sa vedú na záznamovom nosiči v textovej forme, grafickej forme alebo v audiovizuálnej forme len ak:

- a. bezpečnostné kópie dátových súborov sa vyhotovujú podľa štandardov zdravotníckej informatiky najmenej jedenkrát za každý pracovný deň,*
- b. o vytvorených záložných kópiách dátových súborov sa vedie presná evidencia a tie sa ukladajú na mieste prístupnom len osobám oprávneným vyhotovovať záložné kópie,*
- c. pred uplynutím doby životnosti zápisu na archívnom médiu je z archivovaných dát vyhotovená kópia a údaje zo starého nosiča sa odstránia,*
- d. archívne kópie sa vytvárajú najmenej jedenkrát za rok, pričom spôsob vyhotovenia archívnych kópií znemožňuje vykonať v nich dodatočné zásahy.⁵*

ODOVZDÁVANIE ZDRAVOTNEJ DOKUMENTÁCIE

Odozdávanie patrí medzi činnosti zamerané na nakladanie poskytovateľa s údajmi zo zdravotnej dokumentácie. Odozdávanie zdravotnej dokumentácie je vzťahom medzi dvoma subjektmi, ku ktorému dochádza z viacerých príčin.

Pri zmene poskytovateľa je ten povinný odovzdať zdravotnú dokumentáciu do siedmich dní od jej vyžiadania.

⁵ § 20 ods. 3 písm. a) až d) ZoZS v znení neskorších právnych predpisov

Rovnako to platí pri odstúpení od zmluvy o poskytovaní zdravotnej starostlivosti, kedy podľa § 23 ods. 1 ZoZS: „*je poskytovateľ povinný dokázateľne odovzdať zdravotnú dokumentáciu alebo rovnopis poskytovateľovi, s ktorým pacient uzatvoril novú dohodu o zdravotnej starostlivosti.*“

Zákonodarca expressis verbis nezakazuje odovzdanie zdravotnej dokumentácie medzi poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti „cestou pacienta,“ ale vzhľadom na znenie ustanovenia zákonodarca skôr predpokladal kontakt osobný alebo poštový (Doktor, 2011).

Odovzdanie zdravotnej dokumentácie pacientovi bez akéhokoľvek dôkazu o prevzatí sa poskytovateľ vystavuje riziku zodpovednosti za poškodenie, prípadnú stratu zdravotnej dokumentácie.

Pri dočasnom pozastavení licencie na výkon zdravotníckej praxe alebo pozastavení povolenia prevádzky zdravotníckeho zariadenia je poskytovateľ povinný umožniť prevzatie zdravotnej dokumentácie lekárovi samosprávneho kraja.

To isté platí aj pri zrušení licencie alebo povolenia na prevádzkovanie zdravotníckeho zariadenia. Pri zániku platnosti licencie alebo platnosti na prevádzkovanie zdravotníckeho zariadenia (smrť poskytovateľa) je osoba, ktorá má prístup ku zdravotnej dokumentácii povinná informovať lekára samosprávneho kraja, dohodnúť sa na postupe prevzatia a umožniť prevzatie zdravotnej dokumentácie do úschovy, kým ju neprevezme nový poskytovateľ, s ktorým osoba uzatvorila dohodu o poskytovaní zdravotnej starostlivosti. Dovtedy je táto osoba povinná zdravotnú dokumentáciu ochraňovať.

Osobitnú zdravotnú dokumentáciu podľa § 19 ods.4 ZoZS je povinný poskytovateľ odovzdať MZ SR do 6 týždňov odo dňa pôrodu, ak žena v tejto lehote neodvolala žiadosť s utajením svojej osoby.⁶ Pri odovzdaní zdravotných dokumentácií by nemalo dôjsť k ich poškodeniam, zničeniam alebo zneužitiam.

POSKYTOVANIE ÚDAJOV ZO ZDRAVOTNÝCH DOKUMENTÁCIÍ

Všeobecní lekári sú povinní bezodkladne poskytnúť výpis zo zdravotnej dokumentácie inému ošetrojúcemu zdravotníckemu pracovníkovi v rozsahu jeho vyžiadania.

⁶ § 23 ods.5 ZoZS v znení neskorších právnych predpisov

Pri odoslaní na ďalšie vyšetrenie poskytuje lekár výpis z vlastného podnetu. Povinnosť poskytnúť výpis vzniká aj ošetrojúcemu zdravotníckemu pracovníkovi v rozsahu ním poskytnutej zdravotnej starostlivosti, lekárovi a to bezodkladne po poskytnutí a na požiadanie aj v priebehu poskytovania zdravotnej starostlivosti.

Výpis zo zdravotnej dokumentácie má obsahovať okrem osobných údajov osoby, údajov poisťovne a poskytovateľa aj:

- prehľad o doterajšej liečby;
- chronologický opis vývoja zdravotného stavu;
- identifikačné údaje poskytovateľa a dátum vystavenia;
- údaje potrebné na ďalšie poskytovanie zdravotnej starostlivosti.

SPRÍSTUPŇOVANIE ÚDAJOV ZO ZDRAVOTNEJ DOKUMENTÁCIE

Údaje zo zdravotných dokumentácií sa sprístupňujú formou nahliadnutia, predovšetkým tej osobe ktorej sa to týka alebo jej zákonnému zástupcovi v celom rozsahu.

Údaje sa v celom rozsahu sprístupňujú aj manželovi alebo manželke, rodičovi alebo zákonnému zástupcovi po smrti tejto osoby. Ak by takáto osoba nebola, tak údaje sa sprístupňujú plnoletej osobe, ktorá v čase smrti žila s ňou v spoločnej domácnosti, osobe blízkej alebo ich zákonnému zástupcovi.

Údaje zo zdravotnej dokumentácie sa sprístupňujú aj osobe na základe úradne osvedčenej plnej moci, a to v rozsahu uvedenom v plnej moci. Ďalej sa sprístupňujú údaje:

- v celom rozsahu, revíznemu lekárovi príslušnej zdravotnej poisťovne za účelom vykonania kontroly;
- v celom rozsahu, úradu pre dohľad, na účely dohľadu nad zdravotnou starostlivosťou;
- znalcovi, ktorého určil súd alebo orgán činný v trestnom konaní;
- poisťovní vykonávajúcej individuálne zdravotné poistenie;
- orgánu stavovskej organizácie v prípade kontroly príslušného zdravotníckeho povolania v rozsahu kontroly.

Podľa § 25 ods. 2 ZoZS: „osoba oprávnená nahliadať do zdravotnej dokumentácie má právo robiť si na mieste výpisky alebo kópie zo zdravotnej dokumentácie.“

Údaje zo zdravotných dokumentácií sa sprístupňujú znalcom aj formou vydania zdravotnej dokumentácie alebo jej časti na základe vyžiadania znalca a súhlasu prokurátora alebo súdu na účely overenia pravosti a úplnosti záznamov vrátane pravosti odtlačku pečiatky a podpisu zdravotníckeho pracovníka v zdravotnej dokumentácii. Pred vydaním zdravotnej dokumentácie alebo jej časti sú poskytovatelia povinní zabezpečiť vyhotovenie kópie zdravotnej dokumentácie alebo jej časti, ktorej každú stranu podpíše znalec a zdravotnícky pracovník, a k podpisom uvedú čitateľne meno a priezvisko, dátum vydania a pripoja odtlačok pečiatky. Kópia časti zdravotnej dokumentácie sa založí do originálu zdravotnej dokumentácie.

OCHRANA OSOBNÝCH ÚDAJOV TÝKAJÚCICH SA ZDRAVIA FYZICKÝCH OSÔB

Zdravotné dokumentácie nepodliehajú iba režimu v zmysle ZoZS, ale vzhľadom na citlivé údaje, ktoré obsahujú, aj zákonu o ochrane osobných údajov č. 18/2018 Z. z., ktorý nadobudol účinnosť 25.5.2018. Údajmi týkajúcimi sa zdravia sa podľa tohto zákona rozumejú osobné údaje týkajúce sa fyzického zdravia alebo duševného zdravia fyzickej osoby vrátane údajov o poskytovaní zdravotnej starostlivosti alebo služieb súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti, ktorými sa odhaľujú informácie o jej zdravotnom stave.

RESUMÉ

Komplexné údaje o zdravotnom stave pacientov sú obsiahnuté v zdravotných dokumentáciách.

Ich význam spočíva v tom, že poskytujú chronologický prehľad o objektívne zistených skutočnostiach súvisiacich so stavom zdravia osoby, ktorej je poskytovaná zdravotná starostlivosť.

Pevne dúfame, že uvedený príspevok by sa mohol, stane podkladom pre základnú orientáciu v problematike o aktuálnych problémoch na nami spracovanú problematiku zdravotníckych dokumentácií.

RESUMÉ

Comprehensive data on patient health is contained in health records. Their significance is that they provide a chronological overview of the objectively identified facts related to the state of health of the person to whom healthcare is provided.

We strongly hope that this contribution could be the basis for a basic orientation on the issue of current problems in the field of medical documentation.

LITERATÚRA

BALÁŽ, P.: *Trestné právo hmotné: všeobecná a osobitná časť*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2005. s. 441. ISBN 80-224-0876-X.

BARANCOVÁ, H. a kol.: *Medicínske právo*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2008. s. 425. ISBN 978-80-224-1007-6.

BURDA, E.: *Trestné činy proti životu a zdraviu v porovnaní starého a rekodifikovaného Trestného zákona*. Šamorín: Heuréka, 2006. s. 212. ISBN 80-89122-35-3.

ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestný zákon s komentárom*. Žilina: Eurokódex Poradca Podnikateľa, 2006. s. 624. ISBN 80-88931-47-9.

IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné: všeobecná časť*. Bratislava: IURA EDITION, 2006. s. 530. ISBN 80-8078-099-4

IVOR, J. a kol.: *Trestné právo hmotné: osobitná časť*. Bratislava: IURA EDITION, 2006. s. 607. ISBN 80-8078-099-4.

KOVÁČ, P.: *Súdne lekárstvo pre právnikov*. Bratislava: IURA EDITION, 2005. s. 332. ISBN 80-8078-024-2.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v platnom právnom znení

Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom právnom znení

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v platnom právnom znení

JUDr. Monika Ličková

Katedra obchodného a hospodárskeho práva, Právnická fakulta

Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

POSUDZOVANIE ZÁKONNOSTI SEKUN- DÁRNYCH PREDPISOV ÚNIE Z HĽADISKA MEDZINÁRODNÝCH DOHÔD UZAVRETÝCH ÚNIOU¹

REVIEW OF LEGALITY OF SECONDARY EU LAW IN THE LIGHT OF INTERNATIONAL AGREEMENTS CONCLUDED BY THE EU

Michael Siman

Abstrakt: Medzinárodné dohody uzatvorené Úniou sú hierarchicky nadradené sekundárnym predpisom Únie a za určitých okolností môžu slúžiť ako kritérium posudzovania zákonnosti aktov inštitúcií Únie. Vyžaduje sa, aby takému skúmaniu nebránila povaha a štruktúra predmetnej dohody. Okrem toho jej ustanovenia musia byť nepodmienečné a dostatočne presné, t. j. musia mať priamy účinok. V prípade dohôd uzavretých v rámci Svetovej obchodnej organizácie (WTO) Súdny dvor vylúčil ich priamy účinok, ale stanovil špecifické výnimky, ktoré umožňujú zohľadniť tieto dohody pri skúmaní zákonnosti aktov inštitúcií Únie. Pokiaľ ide o iné medzinárodné dohody uzavreté Úniou, Súdny dvor v niektorých prípadoch vyžadoval, aby mali priamy účinok v užšom zmysle, teda aby priznávali subjektívne práva jednotlivcom. Vo väčšine prípadov však považoval za dostatočné, ak predmetná dohoda mala priamy účinok v širšom zmysle, teda ak bola bezpodmienečná a dostatočne presná na to, aby sa na ňu jednotlivci mohli odvolávať pred súdom a aby ju súd mohol zohľadniť. Tento druhý prístup sa javí ako najvhodnejšie systé-

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-16-0540.

mové riešenie vo veciach, ktorých predmetom je skúmanie zákonnosti aktov inštitúcií Únie z hľadiska medzinárodných dohôd.

Kľúčové slová: *medzinárodné dohody, skúmanie zákonnosti, sekundárne právo Únie, priamy účinok, priznanie subjektívnych práv jednotlivcom, bezpodmienečné a dostatočne presné znenie, možnosť odvolávať sa na medzinárodné dohody*

Abstract: In the hierarchy of the EU legal order, international agreements concluded by the EU have primacy over secondary EU law and, under certain circumstances, they can serve as a criterion for reviewing legality of measures adopted by EU institutions. It is required that such a review not be precluded by the nature and the broad logic of the agreement concerned. Moreover, its provisions must be unconditional and sufficiently precise, i.e. they must have direct effect. In the case of agreements concluded within the framework of the World Trade Organisation (WTO), the Court of Justice has excluded their effect, but laid down specific exceptions allowing it to take those agreements into consideration when reviewing legality of measures adopted by EU institutions. As far as other international agreements concluded by the EU are concerned, the Court of Justice, in certain cases, required direct effect in the narrower sense, i.e. conferral of individual rights. However, in most cases, it considered sufficient if the agreement in question had direct effect in the broader sense, i.e. if it was unconditional and sufficiently precise in order to allow private persons to invoke it before the court and to allow the court to take that agreement into account. The latter approach appears to be the most suitable systemic solution in cases involving review of legality of secondary EU law in the light of international agreements.

Keywords: *international agreements, review of legality, secondary EU law, direct effect, conferral of subjective rights on private persons, unconditional and sufficiently precise wording, invocability of international agreements*

ÚVOD

Ako vyplýva z článku 216 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), dohody uzavreté Úniou sú záväzné pre inštitúcie Únie a pre členské štáty. Takéto dohody sú od okamihu nadobudnutia platnosti neoddeliteľnou súčasťou právneho poriadku Únie.² Okrem toho treba poznamenať, že tieto medzinárodné dohody síce nemajú prednosť pred primárnym právom³, ale sú hierarchicky nadržané sekundárnym predpisom Únie.⁴ Jedným z hlavných dôsledkov tejto prednosti medzinárodných dohôd je, že za určitých okolností môžu slúžiť ako kritérium posudzovania zákonnosti aktov inštitúcií Únie.

Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora⁵ môže byť platnosť sekundárnej právnej úpravy Únie ovplyvnená jej nezlučiteľnosťou s medzinárodnými dohodami, ktoré Únia uzavrela, vzhľadom na to, že inštitúcie Únie sú nimi viazané a tieto dohody majú prednosť pred sekundárnou právnou úpravou Únie. Platnosť takých predpisov Únie však možno posudzovať z hľadiska medzinárodných dohôd len v prípade, ak sú splnené dve podmienky, a to že a) Únia je nimi viazaná a b) takému skúmaniu nebráni charakter a štruktúra predmetnej zmluvy a jej ustanovenia sa z pohľadu ich obsahu zdajú byť nepodmienečné a dostatočne presné, t. j. ak spĺňajú podmienky priameho účinku. Predpokladom vyhlásenia sekundárneho predpisu Únie za neplatný pre rozpor s medzinárodnou dohodou je splnenie oboch uvedených podmienok.

Zo spomenutých podmienok uplatnenia medzinárodných dohôd ako kritéria pri skúmaní zákonnosti aktov inštitúcií Únie vyplýva, že takéto uplatnenie medzinárodných dohôd je podmienené ich priamym účinkom. V tejto súvislosti treba poznamenať, že priamy účinok možno chápať jednak v širšom zmysle ako možnosť jednotlivcov odvolávať sa pred súdom na jasné a bezpodmienečné ustanovenie, ktoré si nevyžaduje prijatie ďalšieho aktu (objektívny priamy účinok), a jednak v užšom zmysle ako situáciu, keď dané ustanovenie priznáva jednotlivcom konkrétne subjektívne práva, ktorých sa môžu priamo dovolávať (subjektívny priamy účinok) (Craig, de Búrca, 2015, s. 185).

2 Pozri rozsudok z 30. apríla 1974, *Haegeman* (181-73, EU:C:1974:41, bod 5).

3 Pozri rozsudok z 3. septembra 2008, *Kadi a Al Barakaat International Foundation/Rada a Komisia* (C-402/05 P a C-415/05 P, EU:C:2008:461, body 285 a 308).

4 Pozri napríklad rozsudok z 10. januára 2006, *IATA a ELFAA* (C344/04, EU:C:2006:10, bod 35).

5 Pozri rozsudok z 3. júna 2008, *Intertanko a i.* (C-308/06, EU:C:2008:312, body 42 až 46).

V kontexte medzinárodných dohôd širšie poňatie priameho účinku zodpovedá chápaniu bezprostrednej vykonateľnosti (self-executing effect), teda priamej uplatniteľnosti dohody bez potreby prijatia predpisov na jej prebratie alebo vykonanie a značne sa odlišuje od priameho účinku v užšom zmysle, ktorý však v práve Únie predstavuje tradičné chápanie tohto pojmu. Hoci toto rozlišovanie dvoch významov priameho účinku nie je vždy nevyhnutné, v rámci judikatúry Súdneho dvora týkajúcej sa medzinárodných dohôd má veľký význam, keďže umožňuje lepšie pochopiť prístup, ktorý zaujal Súdny dvor k posudzovaniu kritérií priameho účinku v konkrétnej veci.

Ako už bolo uvedené, na to, aby medzinárodná dohoda mohla slúžiť ako kritérium pri posudzovaní zákonnosti sekundárnej právnej úpravy Únie, sa vyžaduje, aby bola nielen záväzná a mala priamy účinok (spravidla v širšom, ale v niektorých prípadoch aj užšom zmysle), ale aby takému posúdeniu nebránila povaha a štruktúra predmetnej dohody. Zatiaľ čo podmienka záväznosti medzinárodných dohôd spravidla nevyvoláva závažné problémy, pri analýze spôsoblosti medzinárodných dohôd ako kritéria na skúmanie zákonnosti aktov inštitúcií Únie sa treba sústrediť na posúdenie rôznych prístupov k chápaniu pojmu priamy účinok, ktoré zaujal Súdny dvor vo svojej judikatúre, a to v kontexte rozličných kategórií medzinárodných dohôd.

VŠEOBECNÁ DOHODA O CLÁCH A OBCHODE (GATT) A DOHODY UZAVRETÉ V RÁMCI SVETOVEJ OBCHODNEJ ORGANIZÁCIE (WTO): ZÁSADA VYLÚČENIA PRIAMEJ UPLATNITEĽNOSTI A VÝNIMKY Z NEJ

Vo veci *International Fruit Company*⁶, ktorej predmetom bolo posúdenie zlučiteľnosti niektorých nariadení Komisie so Všeobecnou dohodou o clách a obchode (GATT), Súdny dvor zakotvil priamy účinok medzinárodnej dohody ako podmienku skúmania platnosti sekundárneho práva so zreteľom na túto dohodu, keďže konštatoval, že na to, aby bolo možné dovoľávať sa neplatnosti aktu Spoločenstva, nestačí, aby bolo Spoločenstvo touto dohodou viazané, ale táto dohoda musí priznávať občanom Spoločenstva práva, ktorých sa môžu dovoľávať pred súdmi, resp. priznávať im právo odvolávať sa na túto dohodu pred súdmi. V tomto smere bol priamy účinok (skôr v širšom než užšom zmysle) vymedzený

⁶ *Rozsudok z 12. decembra 1972 (21 až 24-72, EU:C:1972:115, body 7, 8, 27 a 28).*

ako nevyhnutná podmienka skúmania platnosti sekundárnych predpisov. Keďže dohoda GATT nespĺňala túto podmienku, nemohla mať vplyv na platnosť sporných nariadení Komisie.

Vo veci Fediol⁷ však Súdny dvor dospel k záveru, že neexistencia priameho účinku ustanovení dohody GATT za okolností, keď akt Spoločenstva, konkrétne nariadenie Rady (EHS) č. 2641/84⁸, oprávňoval hospodárske subjekty dovolávať sa týchto ustanovení v sťažnosti podanej Komisii s cieľom preukázať protiprávnosť obchodných praktík, ktoré im údajne spôsobili ujmu, nebránila tomu, aby Súdny dvor preskúmal zákonnosť rozhodnutia Komisie, v ktorom Komisia uplatnila predmetné ustanovenia. Vo veci Nakajima⁹ následne Súdny dvor v súvislosti s Dohodou o vykonávaní článku VI dohody GATT (ďalej len „antidumpingový kódex“) nestanovil podmienku priameho účinku, ale poukázal na záväznosť tejto dohody pre Spoločenstvo, ktorú konštatoval v už citovanom rozsudku International Fruit Company¹⁰, pričom dospel k záveru, že vzhľadom na to, že v posudzovanom prípade bolo sporné nariadenie Rady (EHS) č. 2423/88¹¹ prijaté s cieľom vykonať medzinárodné záväzky, ktoré Spoločenstvu vyplývali z článku VI dohody GATT a z antidumpingového kódexu, bol oprávnený preskúmať súlad tohto nariadenia s príslušnými pravidlami GATT.

Vo veci Nemecko/Rada¹² Súdny dvor ďalej spresnil, že v dôsledku špecifických znakov, ktorými sa vyznačuje dohoda GATT, jej ustanovenia nemožno považovať za bezpodmienečné a na základe zmyslu, všeobecnej systematiky ani znenia tejto dohody nemožno dospieť k záveru, že jej ustanovenia majú byť priamo účinné, pričom však na základe vyššie citovanej judikatúry vymedzil dva prípady, v ktorých majú súdy Únie právomoc preskúmať zákonnosť dotknutého aktu Únie s ohľadom na pravidlá Svetovej obchodnej organizácie (WTO): a) ak Únia chcela vykonať konkrétny záväzok prijatý v rámci WTO, alebo b) ak akt Únie výslovne odkazuje na konkrétne ustanovenia dohôd WTO. Treba však pozna-

7 Rozsudok z 22. júna 1989 (70/87, EU:C:1989:254, body 19 až 22).

8 Nariadenie z 17. septembra 1984 o posilnení spoločnej obchodnej politiky, najmä pokiaľ ide o ochranu pred nedovolenými obchodnými praktikami (Ú. v. ES L 252, s. 1).

9 Rozsudok zo 7. mája 1991 (C-69/89, EU:C:1991:186, body 27 až 32).

10 Rozsudok z 12. decembra 1972 (21 až 24-72, EU:C:1972:115, bod 18).

11 Nariadenie z 11. júla 1988 o ochrane pred dumpingovými alebo subvencovanými dovozmi z krajín, ktoré nie sú členmi Európskeho hospodárskeho spoločenstva (Ú. v. ES L 209, s. 1)

12 Rozsudok z 5. októbra 1994 (C-280/93, EU:C:1994:367, body 110 a 111). Pozri tiež rozsudok z 9. septembra 2008, FIAMM (C-120/06 P a C-121/06 P, EU:C:2008:476, bod 112).

menat', že tieto dve výnimky z pravidla, že dohody WTO nie sú priamo uplatniteľné, ktoré boli zakotvené v citovaných rozhodnutiach Fediol a Nakajima, neznamenajú, že dohody WTO majú v týchto prípadoch priamy účinok v tom zmysle, že by priznávali práva, ktorých sa môžu jednotlivci bezprostredne dovoľávať, keďže možnosť domáhať sa uplatnenia ustanovenia dohody WTO je podmienená existenciou aktu Únie (Živičnjak, 2012, s. 553), a možno ich považovať aj za určitú formu nepriameho účinku (Mohay, 2017, s. 157). Najpresnejšie je však vymedziť ich nie ako výnimky z pravidla, že dohody WTO nemajú priamy účinok, ale ako výnimky z pravidla, že podmienkou zohľadnenia medzinárodnej dohody v tomto kontexte je jej priamy účinok (Ruiz Fabri, 2014, s. 159).

Je potrebné poukázať na to, že uvedené výnimky zakotvené v rámci judikatúry týkajúcej sa dohôd GATT a WTO nezodpovedajú všeobecnému prístupu k skúmaniu zákonnosti predpisov Únie.¹³ Ako totiž Súdny dvor konštatoval vo veci Rada a i./Vereniging Milieudéfensie a Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht¹⁴, v ktorej sa zaoberal práve možnosťou rozšíriť pôsobnosť dvoch uvedených výnimiek v kontexte Dohovoru o prístupe k informáciám, účasti verejnosti na rozhodovacom procese a prístupe k spravodlivosti v záležitostiach životného prostredia (ďalej len „Aarhuský dohovor“), je pravda, že v prípade, že Únia zamýšľala vykonať osobitnú povinnosť, ktorú prevzala v rámci dohôd WTO, alebo v prípade, keď dotknutý akt práva Únie výslovne odkazuje na konkrétne ustanovenia týchto dohôd, Súdnemu dvoru prináleží preskúmať zákonnosť dotknutého aktu a aktov prijatých na jeho vykonanie vzhľadom na pravidlá týchto dohôd, no tieto dve výnimky boli odôvodnené len osobitosťami dohôd, ktoré viedli k ich uplatneniu, a preto nebolo možné uplatniť ich na Aarhuský dohovor.

VEC INTERTANKO A I.: KRITÉRIUM PRIAMEHO ÚČINKU V UŽŠOM ZMYSLE

Vo veci Intertanko a i.¹⁵ Súdny dvor v súvislosti s Medzinárodným dohovorom o zabránení znečisťovania z lodí, podpísaným v Londýne 2. novembra 1973, zmeneným a doplneným protokolom zo 17. februára 1978 (ďalej len „dohovor

¹³ Pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Jääskinen 8. mája 2014 vo veci Rada a i./Vereniging Milieudéfensie a Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht (EU:C:2014:310, bod 29).

¹⁴ Rozsudok z 13. januára 2015 (C-401/12 P až C-403/12 P, EU:C:2015:4). Pozri tiež rozsudok zo 16. júla 2015, ClientEarth (C-612/13 P, EU:C:2015:486, body 56 a 57).

¹⁵ Rozsudok z 3. júna 2008 (C-308/06, EU:C:2008:312, body 47 až 50).

Marpol 73/78¹⁶), konštatoval, že aj v prípade, ak sú zmluvnými stranami dohody všetky členské štáty, no Únia nie je jej zmluvnou stranou, Únia nemôže byť iba z toho dôvodu viazaná predpismi, ktoré sú v dohode uvedené a ktoré Únia sama neschválila, pokiaľ nedošlo k úplnému preneseniu právomocí predtým vykonávaných členskými štátmi na Úniu. Uvedený dohovor preto nemohol slúžiť ako kritérium na skúmanie zákonnosti smernice Európskeho parlamentu a Rady 2005/35/ES zo 7. septembra 2005 o znečisťovaní mora z lodí a o zavedení sankcií za porušenia.¹⁶ Naopak Dohovor Organizácie Spojených národov o morskom práve, podpísaný v Montego Bay 10. decembra 1982, bol v uvedenej veci relevantný, keďže Únia ním bola viazaná, a preto Súdny dvor preskúmal, či charakter a štruktúra tohto dohovoru nebránili tomu, aby sa použil ako kritérium pri posudzovaní zákonnosti citovanej smernice. Dospel k záveru, že napriek tomu, že niektoré jeho ustanovenia naznačujú opak, tento dohovor nestanovuje predpisy určené na priame a bezodkladné uplatnenie na jednotlivcov a na priznanie jednotlivcom práv alebo slobôd, ktorých by sa mohli dovolávať voči štátom, a preto jeho charakter a štruktúra odporujú tomu, aby Súdny dvor mohol skúmať platnosť právneho predpisu Únie vzhľadom na tento dohovor.¹⁷

Možno konštatovať, že Súdny dvor v tomto prípade uplatnil kritérium priameho účinku v užšom zmysle založené na tom, či predmetná medzinárodná dohoda priznáva jednotlivcom konkrétne práva, pričom dospel k záveru, že toto kritérium nebolo splnené. Je zaujímavé poznamenať, že generálna advokátka Kokott vo svojich návrhoch prednesených v uvedenej veci¹⁸ dospela k záveru, že citovaný dohovor o morskom práve predstavuje kritérium zákonnosti aktov inštitúcií Spoločenstva, pričom otázka, do akej miery sa ho môžu dovolávať jednotlivci, vyplýva jedine zo samotného skúmaného ustanovenia. Súdny dvor však neskúmal priamy účinok uvedeného dohovoru v širšom zmysle, ale odmietol zohľadniť tento dohovor práve preto, lebo nespĺňal kritériá priameho účinku v užšom zmysle.

16 Ú. v. EÚ L 255, s. 11.

17 Rozsudok z 3. júna 2008, *Intertanko a i.* (C-308/06, EU:C:2008:312, body 53 až 65).

18 *Návrhy* z 20. novembra 2007 (EU:C:2007:689, body 50 a 59).

VÝSLOVNÁ ALEBO IMPLICITNÁ IDENTIFIKÁCIA KRITÉRIA PRIAMEHO ÚČINKU V ŠIRŠOM ZMYSLE

Súdny dvor však v iných prípadoch uplatnil miernejšie podmienky a pri posudzovaní platnosti sekundárnej právnej úpravy Únie zohľadnil aj dohody, ktoré nepriznávali jednotlivcom konkrétne práva, teda nemali priamy účinok v užšom zmysle. Vo veci Holandsko/Parlament a Rada (Biotech)¹⁹ Súdny dvor konkrétne konštatoval, že aj za predpokladu, že ustanovenia Dohovoru o biologickej rozmanitosti podpísaného 5. júna 1992 v Rio de Janeiro nemajú priamy účinok v tom zmysle, že nezakladajú nijaké práva, na ktoré sa jednotlivci môžu pred súdmi priamo odvolávať, nebráni to súdom skúmať, či boli splnené povinnosti, ktoré prináležia Spoločenstvu ako zmluvnej strane, pričom osobitne zdôraznil, že tento dohovor na rozdiel od dohody o zriadení WTO nespočíva striktno na vzájomných a obojstranne výhodných dojednaniach, a preto patrí k predpisom, podľa ktorých Súdny dvor posudzuje zákonnosť aktov inštitúcií Spoločenstva. Tento záver možno považovať za prekvapujúci a nedostatočne odôvodnený (Mohay, 2017, s. 158), najmä vo vzťahu k judikatúre týkajúcej sa dohôd WTO, avšak možno ho vysvetliť tým, že aj v prípade, ak konkrétnymi adresátmi ustanovení medzinárodnej dohody nemôžu byť jednotlivci, teda ak dohoda nemá priamy účinok v užšom zmysle, nič to nemení na konštatovaní, že pokiaľ je dohoda záväzná pre Úniu, jej inštitúcie sú povinné dodržiavať ju a Súdny dvor je oprávnený preskúmať jej dodržiavanie. Okrem toho, hoci Súdny dvor v podstate pripustil, že predmetná dohoda nemá priamy účinok v užšom zmysle, nevyklúčil jej priamy účinok v širšom zmysle, ktorý nie je založený na priznaní konkrétnych práv jednotlivcom, ale na jednoznačnosti a bezpodmienečnosti predmetných ustanovení, ktorá umožňuje jednotlivcom odvolávať sa na túto dohodu a súdom zohľadniť ju pri rozhodovaní v konkrétnej veci. V tomto smere je prístup, ktorý zaujal Súdny dvor v uvedenej veci, založený skôr na zásade prednosti medzinárodných dohôd uzavretých Úniou pred aktmi jej inštitúcií než na ochrane subjektívnych práv jednotlivcov, keďže jednoznačne oddeľuje chápanie priameho účinku v užšom zmysle od priameho účinku v širšom zmysle (Mendez, 2013, s. 266).

Vo veci *Pêcheurs de l'étang de Berre*²⁰ Súdny dvor konštatoval, že článok 6 ods. 3 protokolu o ochrane Stredozemného mora pred znečistením zo zdrojov umiestnených na pevnine, ktorý bol podpísaný v Aténach 17. mája 1980, ako aj

¹⁹ *Rozsudok z 9. októbra 2001 (C-377/98, EU:C:2001:523, body 52 až 54).*

²⁰ *Rozsudok z 15. júla 2004 (C-213/03, EU:C:2004:464, body 39 až 47).*

článok 6 ods. 1 tohto protokolu v znení zmien a doplnení prijatých na konferencii splnomocnencov, ktorá sa konala v Syrakúzach 7. a 8. marca 1996, majú priamy účinok, takže každá dotknutá osoba sa môže dovolávať ich účinnosti pred vnútroštátnym súdom. Súdny dvor dospel k záveru, že prvé uvedené ustanovenie zakotvovalo jasný, presný a bezpodmienečný zákaz vypúšťania škodlivých látok bez predchádzajúceho povolenia, a tento záver podporil účelom a povahou predmetného protokolu, ktorého účelom bolo predchádzanie, zníženie, odstránovanie a kontrola znečistenia oblasti Stredozemného mora, pričom tieto úvahy uplatnil aj pri výklade druhého uvedeného ustanovenia. Vo veci Komisia/Francúzsko (Étang de Berre)²¹ Súdny dvor následne rozhodol, že Francúzsko si nespĺnilo povinnosti, ktoré mu vyplývali z Dohovoru o ochrane Stredozemného mora pred znečistením, podpísaného v Barcelone 16. februára 1976, a z protokolu o ochrane Stredozemného mora pred znečistením pochádzajúcim zo zdrojov na pevnine, podpísaného v Aténach 17. mája 1980, bez toho, aby posúdil, či príslušné ustanovenia tohto dohovoru a protokolu priznávajú jednotlivcom subjektívne práva, pričom za rozhodujúce považoval, že sporná medzinárodná dohoda ukladala zmluvným stranám prísnu povinnosť obmedziť znečistenie pochádzajúce zo zdrojov na pevnine.

Hoci sa môže na prvý pohľad zdať, že rozhodnutie vo veci Holandsko/Parlament a Rada (Biotech) na jednej strane a rozhodnutia vo veciach Pêcheurs de l'étang de Berre a Komisia/Francúzsko (Étang de Berre) si navzájom odporujú, pokiaľ ide o prístup k posudzovaniu priameho účinku medzinárodných dohôd, v skutočnosti vychádzajú z rovnakého predpokladu, že podmienkou zohľadnenia medzinárodnej dohody pri skúmaní platnosti sekundárnych predpisov Únie nie je priznanie konkrétnych práv jednotlivcom (priamy účinok v užšom zmysle), ale len jasný a bezpodmienečný charakter príslušných ustanovení medzinárodnej dohody, ktorý umožňuje jednotlivcom odvolávať sa na tieto ustanovenia pred súdom (priamy účinok v širšom zmysle). Tomuto záveru nebráni ani skutočnosť, že vo veci Pêcheurs de l'étang de Berre Súdny dvor rozhodol, že predmetné ustanovenia majú priamy účinok, keďže tento účinok spočíval práve v možnosti jednotlivca odvolávať sa na predmetné ustanovenia pred súdom.

²¹ Rozsudok zo 7. októbra 2004 (C-239/03, EU:C:2004:598, najmä body 46 až 51, 71 a 78).

Tento menej striktný prístup Súdny dvor uplatnil aj v rozsudku vo veci IATA a ELFAA²², ktorej predmetom bolo okrem iného posúdenie zlučiteľnosti článku 6 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 z 11. februára 2004, ktorým sa ustanovujú spoločné pravidlá systému náhrad a pomoci cestujúcim pri odmietnutí nástupu do lietadla, v prípade zrušenia alebo veľkého meškania letov a ktorým sa zrušuje nariadenie (EHS) č. 295/91²³, s ustanoveniami článkov 19, 22 a 29 Dohovoru o zjednotení niektorých pravidiel pre medzinárodnú leteckú dopravu (ďalej len „Montrealský dohovor“). Súdny dvor rozhodol, že články 19, 22 a 29 Montrealského dohovoru patria medzi normy, s ohľadom na ktoré Súdny dvor hodnotí platnosť aktov inštitúcií Spoločenstva, keďže jednak ani charakter, ani štruktúra uvedeného dohovoru tomu nebránia, a jednak sa ustanovenia týchto troch článkov z pohľadu ich obsahu javia nepodmienečné a dostatočne presné, pričom však dospel k záveru, že sporné ustanovenie citovaného nariadenia nebolo nezlučiteľné s uvedeným dohovorom. Súdny dvor opäť neskúmal, či predmetné ustanovenia medzinárodnej dohody priznávajú jednotlivcom konkrétne subjektívne práva, ale poukázal na ich nepodmienečnú a dostatočne presnú formuláciu.

Ďalším príkladom uplatnenia tohto prístupu je vec Air Transport Association of America a i.²⁴ v ktorej mal Súdny dvor okrem iného posúdiť, či Dohovor o medzinárodnom civilnom letectve podpísaný v Chicagu 7. decembra 1944 (ďalej len „Chicagský dohovor“), Kjótsky protokol k Rámcovému dohovoru OSN o klimatických zmenách (ďalej len „Kjótsky protokol“)²⁵ a Dohoda o leteckej doprave uzavretá medzi Európskym spoločenstvom a jeho členskými štátmi na jednej strane a Spojenými štátmi americkými na strane druhej (ďalej len „dohoda Otvorené nebo“)²⁶ môžu slúžiť ako kritérium na posúdenie platnosti smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/101/ES z 19. novembra 2008, ktorou sa mení a dopĺňa smernica 2003/87/ES s cieľom začleniť činnosti leteckej dopravy do systému obchodovania s emisnými kvótami skleníkových plynov v rámci Spoločenstva.²⁷

²² Rozsudok z 10. januára 2006 (C344/04, EU:C:2006:10, body 39 a 48).

²³ Ú. v. EÚ L 46, s. 1; *Mim.* vyd. 07/008, s. 10.

²⁴ Rozsudok z 21. decembra 2011 (C-366/10, EU:C:2011:864).

²⁵ Ú. v. ES L 130, s. 1; *Mim.* vyd. 11/042, s. 24.

²⁶ Ú. v. EÚ L 134, s. 4.

²⁷ Ú. v. EÚ 2009 L 8, s. 3.

Pokiaľ ide o Chicagsky dohovor, Súdny dvor konštatoval, že vzhľadom na to, že Únia zatiaľ v plnom rozsahu neprevzala právomoci pôvodne vykonávané členskými štátmi v oblasti pôsobnosti Chicagského dohovoru, nie je týmto dohovorom viazaná, a preto Súdny dvor nemôže v rámci prejudiciálneho konania skúmať platnosť smernice 2008/101 z hľadiska tohto dohovoru ako takeého.²⁸ V súvislosti s Kjótskym protokolom Súdny dvor rozhodol, že Únia ho schválila, a preto jeho ustanovenia tvoria integrálnu súčasť právneho poriadku Únie. Keďže však článok 2 ods. 2 tohto protokolu uvedený vnútroštátnym súdom nebolo možné považovať za obsahovo bezpodmienečné a dostatočne presné ustanovenie na to, aby mohlo osobe podliehajúcej súdnej právomoci poskytnúť právo odvolávať sa naň pred súdom s cieľom spochybníť platnosť smernice 2008/101, Súdny dvor konštatoval, že v rámci predmetného konania sa naň nemožno odvolávať na účely posúdenia platnosti smernice 2008/101.²⁹ Čo sa však týka dohody „Otvorené nebo“, Súdny dvor uviedol, že táto dohoda spĺňa obe podmienky stanovené judikatúrou, teda povaha a štruktúra tejto dohody nebránia možnosti odvolávať sa na jej ustanovenia v konaní o preskúmaní platnosti aktu Únie a jej relevantné ustanovenia, konkrétne článok 7, článok 11 ods. 1 a článok 11 ods. 2 písm. c), ako aj článok 15 ods. 3 uvedenej dohody v spojení s jej článkom 2 a článkom 3 ods. 4, boli bezpodmienečné a dostatočne presné na to, aby ich Súdny dvor mohol použiť ako kritérium na posúdenie platnosti smernice 2008/101.³⁰ Hoci Súdny dvor v rámci posudzovania priameho účinku predmetných ustanovení skúmal, či tieto ustanovenia priznávajú jednotlivcom práva, nešlo o priznanie subjektívnych práv v užšom zmysle, ale o právo odvolávať sa na tieto ustanovenia pred súdom, čo zodpovedá širšiemu poňatiu priameho účinku.

ZÁVER

Z rozboru citovanej judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že kľúčovým prvkom posudzovania zákonnosti sekundárnych predpisov Únie z hľadiska medzinárodných dohôd, ktorými je Únia viazaná, je práve priamy účinok ustanovení týchto dohôd. Tento rozbor zároveň vyčleňuje špecifickú kategóriu tvorenú dohodou GATT a dohodami WTO, v prípade ktorých Súdny dvor vylúčil priamy účinok,

²⁸ Rozsudok z 21. decembra 2011, *Air Transport Association of America a i.* (C-366/10, EU:C:2011:864, body 71 a 72).

²⁹ *Tamže*, body 73 až 78.

³⁰ *Tamže*, body 87, 94 a 100.

no nevyvlúčil ich výnimočne uplatnenie v prípadoch označovaných ako výnimky Fediol a Nakajima, ktoré sa špecificky týkajú práve tejto kategórie medzinárodných dohôd. Mimo tejto kategórie dohôd možno v analyzovanej judikatúre Súdneho dvora rozpoznať prevládajúcu aplikáciu priameho účinku v širšom zmysle, avšak zriedkavejšie aj uplatnenie priameho účinku v užšom poňatí (najmä vo veci Intertanko a i.), ktorý je podmienený priznaním subjektívnych práv jednotlivcom. Hoci toto terminologické rozlíšenie dvoch aspektov priameho účinku pomáha jednoznačnejšie identifikovať skutočné kritériá, ktoré Súdny dvor v danej veci uplatnil, neumožňuje odstrániť identifikované rozpory v prístupe k posudzovaniu priameho účinku ako jednej z podmienok zohľadnenia medzinárodných dohôd pri skúmaní zákonnosti sekundárnej právnej úpravy Únie.

Možno konštatovať, že najvhodnejším systémovým riešením v prípadoch, ak je predmetom veci preskúmanie zákonnosti sekundárneho právneho aktu Únie z hľadiska medzinárodnej dohody, v záujme konsolidácie judikatúry a odstránenia prípadných odlišností prístupov uplatnených v jednotlivých rozhodnutiach a terminologických nejasností je uplatnenie kritéria týkajúceho sa jasnej a presnej povahy povinností, ktorej vykonanie si nevyžaduje prijatie ďalšieho aktu, teda priameho účinku v širšom zmysle, namiesto chápania priameho účinku v užšom zmysle, ktorého predpokladom je priznanie subjektívnych práv jednotlivcom (Martines, 2014, s. 143).

Tento prístup je odôvodnený okrem iného snahou vyhnúť sa situácii, keď veľké množstvo medzinárodných dohôd, ktoré boli uzavreté Úniou, sú záväzné pre jej inštitúcie a sú neoddeliteľnou súčasťou jej právneho poriadku, nemohlo slúžiť ako kritérium skúmania zákonnosti aktov inštitúcií Únie len preto, lebo ich ustanovenia nespĺňajú tradičné kritériá priameho účinku v užšom zmysle, ktoré boli sformulované v kontexte právneho poriadku Únie a spravidla nezodpovedajú charakteristickým znakom medzinárodných dohôd.³¹ Inak povedané, skutočnosť, že medzinárodná dohoda, ktorou je Únia viazaná, priznáva jednotlivcom konkrétne práva, by nemala byť podmienkou zohľadnenia ustanovení tejto dohody pri skúmaní platnosti sekundárnych predpisov Únie, pokiaľ táto dohoda spĺňa podmienky priameho účinku v širšom zmysle.

³¹ Pozri v tomto zmysle návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Jääskinen 8. mája 2014 vo veci Rada a i./Vereniging Milieudéfensie a Stichting Stop Luchtverontreiniging Utrecht (C401/12 P až C403/12 P, EU:C:2014:310, bod 78).

LITERATÚRA

CRAIG, P., DE BÚRCA, G. 2015. *EU Law. Text, Cases, and Materials*, Sixth edition. Oxford University Press, 2015, 1380 s. ISBN 9780198714927.

MARTINES, F. 2014. Direct Effect of International Agreements of the European Union. In *European Journal of International Law*, roč. 25, 2014, č. 1, ISSN 0938-5428, s. 129 – 147.

MENDEZ, M. 2013. *The Legal Effects of EU Agreements*. Oxford University Press, 2013, 400 s. ISBN 9780199606610.

MOHAY, Á. 2017. The Status of International Agreements Concluded by the European Union in the EU Legal Order. In *Pravni vjesnik*, roč. 33, 2017, č. 3 – 4, ISSN 0352-5317, s. 151 – 163.

RUIZ FABRI, H. 2014. Is There a Case – Legally and Politically – for Direct Effect of WTO Obligations? In *European Journal of International Law*, roč. 25, 2014, č. 1, ISSN 0938-5428, s. 151 – 173.

ŽIVIČNJAK, I. 2012. Effect of WTO Law in the EU and the Individual's Right to Damages Caused by a Breach of WTO Law. In *Croatian Yearbook of European Law and Policy*, roč. 8, 2012, č. 8, ISSN 1845-5662, s. 531 – 560.

Doc. JUDr. PhDr. Ing. Michael Siman, PhD., D.E.A.,

Ústav medzinárodného a európskeho práva,

Fakulta práva

Paneurópska vysoká škola v Bratislave

e-mail:michael.siman@paneurouni.com

AMBÍCIE NA ZEFEKTÍVNIENIE INŠTITÚTU REFERENDA V PROGRAME OPOZIČNÝCH POLITICKÝCH STRÁN

Simona Kováčová

Abstrakt: V snahe zabezpečiť efektívne fungujúcu demokratickú spoločnosť sa akcentuje na zavádzanie mechanizmov a vytváranie podmienok pozitívne vplyvujúcich na zvyšovanie participatívneho potenciálu, ktorý je jedným zo substanciálnych atribútov posilňujúcich úroveň demokratickosti politického systému. Stúpajúca tendencia občianskej angažovanosti tak anticipuje aktívne zásahy v rámci formulácie, implementácie ako aj evaluácie verejnej politiky. Vychádzajúc z uvedeného sa hlavným cieľom predloženého príspevku stáva sumarizácia konkrétnych návrhov na zefektívnenie funkčnosti inštitútu referenda a to v programoch relevantných opozičných politických strán.

Kľúčové slová: referendum, priama demokracia, Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti, Sloboda a Solidarita, Sme rodina- Boris Kollár, Kotleba- Ľudová strana naše Slovensko

Abstract: In an effort to ensure an effective democratic society, we emphasize the implementation of mechanisms and the creation of conditions positively impacting on the increase of participatory potential, which is one of the substantial attributes, which is strengthening the level of democracy of the political system. The increasing tendency of civic engagement anticipates active interventions in formulating, implementing and evaluating of public policy. Based on the above, the main aim of the this paper is to summarize concrete proposals for better

functioning of the referendum institute in the programs of the relevant opposition political parties.

Keywords: *referendum, direct democracy, Ordinary People and Independent Personalities, Freedom and Solidarity, We are Family - Boris Kollár, Kotleba - People's Party Our Slovakia*

NÁVRHY NA SFUNKČNENIE REFERENDA

OBYČAJNÍ ĽUDIA A NEZÁVISLÉ OSOBNOSTI

Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (ďalej len OĽaNO) vznikli v roku 2011 ako stredopravicový politický subjekt, ktorý je v súčasnosti relevantnou opozičnou politickou stranou. OĽaNO sa proklamuje za potrebu posilniť a sfunkčnit' priamu demokraciu, ktorá „*predikuje politicky aktívnych občanov, ktorí vyjadrujú záujem o veci verejné a dáva im niekoľko spôsobov prostredníctvom ktorých môžu zasahovať do spoločensko-politického diania*“ (Kováčová, N., 2014, s. 32). V kontexte uvedeného vychádzame z Ústavy SR, ktorá v čl. 2 určuje, že štátna moc pochádza od občanov (tzn. nositeľov moci), ktorí nie sú obmedzení len na nepriamy výkon moci, t. j. uplatňovať moc prostredníctvom voľby svojich zástupcov, nakoľko ústava jednoznačne umožňuje aj priamu formu výkonu. Práve inštitút referenda je so svojou kontrolnou a iniciatívnou funkciou jedinečnou formou priamej demokracie a možnosťou pre občana participovať na správe vecí verejných. Kováčová N. upozorňuje na to, že „*prostredníctvom referenda je možné odvrátiť od spoločenských záujmov, ktoré sa takými javia len na prvý pohľad. V skutočnosti ide o záujmy úzkej vrstvy vládnucích, ktorí svoje ambície ukrývajú pod verejný záujem*“ (Kováčová, N. 2014, s. 45).

S aspiráciou na sumarizáciu konkrétnych návrhov politickej strany je dôležité poznamenať, že daný politický subjekt reflektoval slovenské referendové reálie, tzn. že vychádzajúc zo stavu 8 celonárodných referend, z kto-

1 Nejestvuje jednotná definícia na vymedzenie verejného záujmu, preto k nemu možno vo všeobecnosti pristupovať ako „k spoločnému záujmu, pri ktorom identifikujeme záujem, ktorý je spoločný pre obce, mestá, komunity, či kolektívy. Tento však nemusí presadzovať blaho všetkých, môže sa presadzovať len ako verejný“ (Kováčová, N., Králik, 2017, s. 49).

rých 1 bolo zmarené (r. 1997), 6 neúspešných z dôvodu nesplnenia zákonnej podmienky pre platnosť referenda v zmysle čl. 98 Ústavy SR a iba jedno platné z roku 2003 o vstupe SR do EÚ, strana vypracovala sériu opatrení na sfunkčnenie a zefektívnenie „*nástroja ex ante, cez ktorý občania iniciujú vznik alebo zmenu verejnej politiky, a tiež nástroja ex post, ktorým môžu schvaľovať alebo vetovať návrhy prijaté v rámci zastupiteľského systému*“ (Láštic, 2011, s. 12).

Predovšetkým sa zasadzujú o zrušenie, resp. zmenu znenia čl. 98 Ústavy SR v súlade s ktorým je referendum platné za splnenia podmienky účasti nadpolovičnej väčšiny oprávnených voličov, nakoľko majú za to, že 50% kvórum pre platnosť spôsobuje postupnú elimináciu záujmu ľudí o spravovanie vecí verejných takouto formou. Preto vo svojom návrhu spočiatku prezentovali alternatívu úplného zrušenia referendového kvóra a to na všetkých úrovniach verejnej správy - tak na národnej ako aj miestnej a regionálnej úrovni, z čoho vyplýva, že podstata ich návrhu hovorila o platnosti národných, miestnych referend a referend na úrovni VÚC bez ohľadu na počet zúčastnených oprávnených voličov.

Treba poznamenať, že OĽaNO sa už viackrát pokúsilo zrušiť kvórum, ale z dôvodu absencie politickej vôle sa hnutie rozhodlo len pre zníženie a navrhlo, aby na platnosť celoštátneho referenda postačovala účasť aspoň 25 % oprávnených voličov, pričom rozhodnutie musí byť prijaté nadpolovičnou väčšinou účastníkov referenda. Uvedený návrh predložili na júnovej schôdzi 2018 NR SR a argumentovali, že „*takéto posilnenie účasti občanov na rozhodovacích procesoch je žiaduce aj z dôvodu, že štandardné politické strany v NR SR zjavne a opakovane nechránia verejný záujem, ale iné záujmy. Prostredníctvom demokratického inštitútu referenda, ktorého výsledok je pre parlament záväzný a musí sa vyhlásiť rovnako ako zákon, by sa umožnilo občanom aktívne spolurozhodovať o osude ich vlastného štátu priamo a častejšie ako raz za štyri roky zvolením svojich zástupcov*“ (Ústavné právo Slovákov..., 2018). Výsledky ich snáh však možno považovať za neúspešné.

Taktiež vo svojich návrhoch požadovali aj zníženie percenta potrebného na vyhlásenie referenda na základe petície občanov a to na všetkých úrovniach verejnej správy avšak odlišne, v závislosti od špecifik danej úrovne. V kontexte predloženej platnej petície ako predpokladu pre vyhlásenie miestneho

referenda, obecnému zastupiteľstvu prislúcha povinnosť vyhlásiť ho, tzn., že hovoríme o obligatórnom referende. Členovia strany žiadali modifikáciu §11 zákona o obecnom zriadení (zákon č. 369/1990 Zb.) viažuceho sa na miestne referendum a to tak, aby súčasné percento - 30% podpisov oprávnených voličov kleslo na úroveň 20%. Ešte výraznejšie zníženie petičného kvóra požadovali na úrovni samosprávneho kraja, v rámci ktorého by sa percento malo eliminovať na 10% oprávnených voličov. Nakoniec je vhodné zmierniť aj počet podpisov na petíciu pre vyhlásenie celoštátneho referenda, ktoré v zmysle Ústavy SR čl. 95, vyhlasuje prezident SR a to v prípade, ak sa jedná o petíciu podpísanú aspoň 350 000 občanmi. V danom prípade konštatovali, že by stačilo 100 000 podpisov oprávnených voličov pod petíciu, ktorou sa môže iniciovať vyhlásenie referenda.

V neposlednom rade reagovali aj na kritiku o finančnej náročnosti inštitútu referenda, pretože prezentovali možnosť realizácie referend spolu s najbližšími voľbami, čo by minimalizovalo dopady na štátny rozpočet a viedlo k realizácii nízkonákladového referenda, pričom by pozitívne privítali aj možnosť elektronického hlasovania vo voľbách, či v referendách a to tak na Slovensku ako aj zo zahraničia.

SLOBODA A SOLIDARITA

Pravicovo-liberálna politická strana Sloboda a Solidarita (ďalej len „SaS“) sa od samotného počiatku svojho vzniku (v roku 2009) vyslovuje za nevyhnutnú potrebu prestavby a revitalizácie slovenskej spoločnosti na funkčnú, efektívnu a spravodlivú, ktorá nebude zaťažená prebyrokratizovaným verejným sektorom vytvárajúcim základy pre uplatnenie korupčných praktík. Za účelom zlepšenia politického systému a zefektívnenia mechanizmov priamej demokracie sa odvolávajú na západoeurópske vyspelé demokracie a odmietajú znefunkčnenie referenda determinované aj jeho platnosťou v zmysle nadpolovičnej väčšiny oprávnených voličov, nakoľko majú za to, že zrušenie referendového kvóra pre jeho platnosť by posilnilo občiansku participáciu, pretože občania odmietajúci predmetný návrh by sa referenda zúčastnili, aby zabránili vôli prijať daný návrh.

Podobne ako OĽaNO presadzovali, že samotné zrušenie podmienky pre platnosť referenda nie je postačujúcim opatrením, nakoľko je potrebné eli-

minovať petičný prah na vyhlásenie referenda a taktiež dospieť k jednoznačnému konsenzu zo strany ústavných právnikov k otázke záväznosti referenda na Slovensku.

V súvislosti so záväznosťou referenda je dichotómia výkladu daná jednak čl. 98 a čl. 99 Ústavy SR podľa ktorého „*výsledky referenda sú platné ak sa na ňom zúčastnila nadpolovičná väčšina oprávnených voličov a ak bolo rozhodnutie prijaté nadpolovičnou väčšinou účastníkov referenda. Návrhy prijaté v referende vyhlási Národná rada SR rovnako ako zákon. Výsledok referenda môže Národná rada SR zmeniť alebo zrušiť svojim ústavným zákonom po uplynutí 3 rokov od jeho účinnosti*“ (čl. 98 a 99, Ústava SR). Odvolávajú sa na dané články tak zástancovia záväznosti nastoľujú otázku: Ak by malo mať referendum len poradný charakter, prečo potom Ústava definuje tak náročný postup na zmenu, alebo zrušenie jeho výsledku, tzn. ústavným zákonom a najskôr po uplynutí troch rokov od jeho účinnosti? Na druhej strane v nadväznosti na princípy zastupiteľskej demokracie a čl. 73 Ústavy SR, poslanci NR SR disponujú slobodným mandátom, tzn. svoj mandát vykonávajú osobne, podľa svojho svedomia a presvedčenia a nikdy nie sú viazaní žiadnymi príkazmi.

SaS vo svojom programe navrhovala proces postupných, na seba nadväzujúcich zmien s ašpiráciou na naplnenie podstaty a účinnosti referenda:

- a. Prioritným bude zrušenie podmienky účasti pre platnosť miestnych a regionálnych referend.
- b. Simultánne so zrušením kvóra pre platnosť je potrebné eliminovať percento petičných podpisov oprávnených voličov na vypísanie miestneho referenda a to v závislosti od počtu obyvateľov nasledovne:
 - malých obcí do 1000 obyvateľov by sa táto zmena nedotkla, nakoľko by sa na územné jednotky tejto populačnej veľkosti viazala súčasná podmienka - 30%,
 - obce neprevyšujúce populačnú hranicu 10 000 obyvateľov (tzn. od 1000 - 10 000) by znížili petičný prah na 20%,
 - územné jednotky nad 10 000 ešte nižšie, t.j. na 10%, čo je prijateľný petičný prah aj pre referendá na krajskej úrovni (Volebný program SaS - politický systém, 2016).

- c. Po zrealizovaných nápravách je kľúčovým krokom vyriešenie otázky (ne)záväznosti referenda v podmienka SR, a preto by Ústavný súd mal vydať čím skôr stanovisko vo vzťahu k odporúčaciemu, či naopak záväznému charakteru tohto inštitútu priamej demokracie.
- d. Dôležitým krokom v procese dokončenia zmien je vyriešenie ekonomickej otázky o finančnej náročnosti referend. Strana sa jednoznačne zhoduje na tom, že s aspiráciou na dosiahnutie vyššej úspory v súvislosti s realizáciou referenda je vhodné zľúčiť referendá s voľbami.
- e. Až po implementácii týchto opatrení hovorili o potrebe realizácie zmien na celoštátnej úrovni a to konkrétne otvorením diskusie o znížení, resp. zrušení podmienky účasti pre platnosť referenda ako aj petičného prahu, čo možno demonštrovať na vyjadrení: *„Dnes tu máme 50 % kvórum, ktoré sa ukazuje ako takmer nereálne, že ešte niekedy bude referendum na Slovensku platné. Preto je tu priestor na to, aby aj po referende 2015 začali odborníci, ale aj politici samozrejme, diskutovať na tému zníženia alebo zrušenia celoštátneho kvóra v rámci referenda na Slovensku. Takisto si myslíme, že je tu priestor aj na zníženie petičného prahu zo súčasných 350 000 podpisov. Teda nie zvyšovať, ale naopak výjsť viac v ústrety občianskej spoločnosti“* (Sulík, 2015). Parlament však v júni 2018 neschválil návrhy SaS a OĽaNO o nových pravidlách v zmysle spojenia referenda s voľbami a zníženia kvóra pre jeho platnosť na 25%.

SME RODINA – Boris Kollár

Politické hnutie SME RODINA - Borisa Kollára (ďalej len „SME RODINA“) vstupovalo do parlamentných volieb s pomerne prehľadne formulovanými a definovanými cieľmi v rámci 11 kapitol, reflektujúcich fundamentálne politiky, na ktoré sa hnutie chce prioritne orientovať. V oblasti verejnej správy prehlasujú potrebu konsolidácie a zoštíhlenia jednotlivých štátnych a verejných inštitúcií prostredníctvom zlučovania ako aj potrebu vybudovania modernej, elektronicky dostupnej verejnej správy abstrahujúcej od duplicitnej byrokratickej agendy s dôrazom na dokončenie informatizácie verejnej správy. V kontexte zefektívnenia celkového systému navrhujú úplné zrušenie vyšších územných celkov a sympatizujú s návrhom na zrušenie re-

ferendového kvóra, tzn. nadpolovičnej účasti oprávnených voličov ako podmienky pre platnosť referenda. Tieto programové ciele patria medzi hlavné body obsiahnuté v rámci kapitoly „Slovensko, verejná správa, spoločnosť,“ pričom hnutie ich vo svojom volebnom programe 2016 bližšie neexplikovalo (Volebný program SME RODINA - Boris Kollár, 2016).

V októbri 2016 strana predniesla návrh na zníženie referendového kvóra z 50% na 30%, pričom členovia sympatizujú aj s myšlienkou spájania referendum s voľbami. Zmenu hnutie navrhovalo v novele Ústavy SR, avšak jej prijatie by si vyžadovalo aspoň 90 hlasov, čo opozícia sama nemá a musela by získať podporu v koalícii, čo sa jej nepodarilo.

KOTLEBA-LUDOVÁ STRANA NAŠE SLOVENSKO

Opoziční poslanci za stranu Kotleba - Ľudová strana Naše Slovensko (ďalej len ĽSNS) a to konkrétne poslanci Marián Kotleba, S. Drobný, J. Kecskés, Martin Kotleba, M. Mazurek predložili v roku 2017 na júnovej schôdzi parlamentu návrh novely ústavného zákona, ktorý podľa nich prehĺbi demokratický systém štátneho zriadenia. V dôvodovej správe uviedli, že *„každý demokratický štát musí disponovať legislatívnym prostredím, ktorého využitím dochádza k naplneniu skutočnej idey demokracie, a nielen jej iluzórnej formy. Občania Slovenskej republiky čoraz viac pochybujú o reálnosti demokratického zriadenia v našom štáte. Pochybnosti vyplývajú zo série neúspešných všeludových hlasovaní, teda nefunkčného systému referenda na Slovensku v spojitosti s chýbajúcim imperatívnym mandátom volených zástupcov.“* Ďalej konštatovali, že terajšie legislatívne podmienky upravujúce demokratické inštitúty sú formulované spôsobom neumožňujúcim ich reálne využitie. Preto odmietajú vysoké referendové kvórum, ktoré odrádza občanov využívať tento inštitút priamej demokracie a vyslovujú sa za potrebu jeho zníženia. Okrem kvóra pre platnosť je za účelom zlepšenia úrovne demokracie nevyhnutné znížiť aj minimálny počet podpisov občanov, ktorý je v súčasnosti predpokladá vyhlásenie referenda. V návrhu zákona bol preto znížený minimálny počet podpisov z 350 000 na 250 000, prostredníctvom čoho ďalej argumentovali, že sa samotný inštitút referenda výrazným spôsobom priblíži k skutočne demokratickým krajinám, kde je referendum bežnou súčasťou fungovania štátu. V neposlednom rade zdôrazňovali, že je potrebné

rozšíriť aj rámec tém, pri ktorých je referendum neumožnené o otázku zmeny štátnych hraníc, postavenie orgánov štátnej moci, jednotnosť a nedeliteľnosť územia SR.

ZÁVER

Pokiaľ vychádzame zo skúseností slovenských referend potom je nutné nastoliť vážnu odbornú a celospoločenskú diskusiu na skutočnú realizáciu opatrení na sfunkčnenie referenda ako inštitútu priamej demokracie. Máme za to, že postupné, nie jednorazové aj keď nie úplné zrušenie, ale aspoň eliminovanie striktné danej nadpolovičnej väčšiny oprávnených voličov ako podmienky pre platnosť je kľúčovým prvkom celého mechanizmu. Znížením referendového kvóra by sa posilnila participácia občanov na inštitúte referenda, ktorí by si uvedomovali vážnosť svojho hlasu a skutočnosť, že ním naozaj môžu niečo zmeniť. Podľa N. Kováčovej je dôležité zamyslieť sa nad otázkou sily voličského hlasu, nakoľko pri parlamentných voľbách má každý hlas svoju váhu, pričom pri referende získajú hlasy svoju hodnotu až v prípade prekročenia 50% kvóra. „*Hlavným účelom odstránenia daného kvóra je zrovnoprávnenie rozhodovacích mechanizmom a zmena negatívnej referendovej tradície*“ (Kováčová, N., 2014, s. 75).

Problémom v kontexte realizácie daného opatrenia by mohlo byť ovládnutie väčšiny menšinou, ktorá by si presadila svoj názor. Pravdou však je, že ani dnešné nastavenie nemôže zabrániť možnosti dominancie menšinového názoru, čo strana SaS explikuje na modelovom príklade: „*Predstavme si situáciu, že by sa na referende v SR zúčastnilo presne 50 % voličov + 1 volič, pričom 25 % by hlasovalo proti a 25 % + 1 za predložený návrh. Referendum by bolo platné a štvrtina obyvateľstva by tak úplne legálne ovládla zvyšné tri štvrtiny*“ (Volebný program SaS, 2016, s. 5).

Na záver tak opäť zdôrazňujeme, že v záujme budovať vyspelú, modernú, demokratickú spoločnosť je nemožné odhliadať od legislatívnych bariér, ktoré znefunkčňujú význam referenda, a ktoré majú demotivačný účinok, odrádzajúci voliča od účasti.

LITERATÚRA

KOVÁČOVÁ, N. 2014. *Politická a občianska participácia občanov v podmienkach SR*. Sládkovičovo: Vysoká škola Danubius, 2014. 164 s. ISBN 978-80-8167-022-0.

KOVÁČOVÁ, N., KRÁLIK, J. 2017. *Úvod do štúdia verejnej politiky*. Sládkovičovo: Vysoká škola Danubius, 2017, 164 s. ISBN 978-80-8167-061-9.

LÁŠTIC, E. 2011. *V rukách politických strán. (Referendum na Slovensku 1993-2010)*. Bratislava : UK, 2011, 128 s. ISBN 978-80-223-3000-8.

Volebný program strana SaS - politický systém. Dostupné na:

http://www.stranasas.sk/file/4305/6_krokov_ako%20jednoducho_zlep%C5%A1i%C5%A5_politick%C3%BD_syst%C3%A9m_a_kvalitu_demokracie_Slovenskej_republiky.pdf

Volebný program SME RODINA – Boris Kollár. Dostupné na:

<http://hnutie-smerodina.sk/Program-Hnutia-Sme-Rodina.pdf>

ÚSTAVA SR

Ústavné právo Slovákov sa môže posilniť, hnutie OĽaNO navrhuje zmenu v celoštátnom referende. 2018. In *webnoviny.sk*. Dostupné na internete: <https://www.webnoviny.sk/hnutie-olano-chce-posilnit-ustavne-pravo-slovakov-navrhuje-zmenu-v-celostatnom-referende/>

SULÍK, R. 2015. Zmeny, ktoré by uľahčili referendum z dielne SaS. In *sulik.sk*. Dostupné na internete: <http://sulik.sk/referendum-na-slovensku-z-dielne-sas/>

Mgr. Simona Kováčová, PhD.

Katedra politológie, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

e-mail: simona.kovacova@umb.sk

ŠTUDENTSKÉ PÔŽIČKY AKO EKONOMICKÝ NÁSTROJ VEREJNEJ POLITIKY

STUDENT LOAN AS ECONOMIC TOOL OF PUBLIC POLICY

Natália Kováčová

Abstrakt: Súčasné tendencie rozvoja spoločnosti akcentujú na primárnu oblasť, ktorou je vzdelávanie. Úroveň štátu je priamo podmienená intenzitou vzdelávania a preto je tejto sektorovej politike nevyhnutné venovať dostatočnú pozornosť. Vyššia úroveň vzdelania je v dnešnej dobe prakticky nevyhnutná pre ekonomiky, ktoré sa chcú udržať medzi poprednými krajinami, alebo majú záujem napredovať. Nezastupiteľnú úlohu pri sprostredkovaní a dostupnosti vzdelávania zohráva samotný štát, ktorý prostredníctvom svojich nástrojov môže prispievať napr. k zaisteniu dostupnosti vysokoškolského štúdia pre sociálne znevýhodnených záujemcov o štúdium a to prostredníctvom tzv. študentských pôžičiek. Práve tomuto ekonomickému nástroju verejnej politiky je venovaná obsahová koncepcia príspevku.

Kľúčové slová: *verejná politika, vzdelávania, študenti, ekonomické nástroje, študentské pôžičky*

Abstract: Current trends in company development focus on the primary area of education. State level is directly conditional on the intensity of education, and therefore this sectoral policy needs to pay sufficient attention. A higher level of education is nowadays virtually indispensable for economies that want to stay among the leading countries or want to move forward. An indispensable role

in mediating and accessing education is played by the state itself, which, through its instruments, can contribute, for example, to ensure the availability of higher education for socially disadvantaged learners by means of student loans. The content of the article points to the economic tool of public policy which is known as student loans.

Key words: *public policy, education, students, economic instruments, student loans*

Predpokladom modernej, ekonomicky vyspelej a uvedomelej spoločnosti je nadobudnutie istej úrovne vzdelania populácie. Poznatkovo orientovaná spoločnosť akcentuje na neustály vývoj, napredovanie v oblasti inovácií a jej primárnym zdrojom sa tak stáva ľudské myslenie. Je dôležité si uvedomiť, že keď je v ambícii štátu podporovať modernú spoločnosť, ktorej zdrojom konkurencieschopnosti sú poznatky, je nevyhnutné neustále zdokonaľovať a posilňovať primárny piliér, ktorým je oblasť vzdelávania. Koncept národnej konkurencieschopnosti je väčšinou vysvetľovaný ako „*schopnosť národnej ekonomiky dosahovať rast, prípadne zvyšovať životnú úroveň obyvateľstva (v špecifickejšom ponímaní niektorých štúdií sa skúma životný štandard na obyvateľa)*“ (Šoltés, 2010,s.2). Vzhľadom k dynamicky sa vyvíjajúcej spoločnosti nesmie sektor vzdelávania stagnovať a fungovať na zastaralých a osvedčených princípoch, ale mal by byť otvorený reformám viažucim sa na aktuálne požiadavky pracovného trhu a pod..

Vzdelanie má byť dostupné pre každého, no realita častokrát túto tézu popiera, keďže pre ekonomicky slabšiu časť populácie predstavujú výdavky späť so vzdelávaním značnú bariéru k jeho dosiahnutiu. Práve v týchto situáciách by mala nastúpiť úloha štátu, kedy by hlavný aktér verejnej politiky mal prostredníctvom svojich nástrojov eliminovať nepriaznivú situáciu a zamerať sa na podporu znevýhodnených skupín tak, aby finančná záťaž nebola prekážkou k vzdelávaniu.

Úlohou nástrojov verejnej politiky je dosahovať stanovené ciele tak, aby dochádzalo k naplneniu verejného záujmu. Vzhľadom na ich účel a oblasť pôsobenia možno hovoriť o ekonomických, mocenských, administratívnych, informačných a komunikačných nástrojoch.

Keďže sa obsahová koncepcia príspevku zameriava na realitu fungovania študentských pôžičiek v praxi, pozornosť tak bude venovaná výlučne len tomuto vybranému ekonomickému nástroju verejnej politiky. „*Politické stratégie sa nedajú realizovať bez ekonomických nástrojov a preto je nutné vytváranie a pridelovanie centralizovaných a decentralizovaných finančných zdrojov prostredníctvom formalizovaných verejných rozpočtov na ich realizáciu. Ekonomické nástroje sú spravidla doplnením či kombináciou právnych nástrojov. Preto ich efektivita je do značnej miery ovplyvnená funkčnosťou legislatívneho prostredia v spoločnosti a funkčnosťou mocenských nástrojov*“ (Kováčová, Králik, 2017, s.80).

Skupinu významných ekonomických nástrojov verejnej politiky v oblasti vzdelávania predstavujú okrem iných aj študentské pôžičky slúžiace na zaistenie dostupnosti vysokoškolského štúdia pre sociálne znevýhodnených záujemcov o štúdium. Uchádzači, pre ktorých je finančná stránka bariérou získať status vysokoškolača majú tak možnosť požiadať o pomoc štát. Finančná pomoc má odbremeniť študentov od ekonomických starostí súvisiacich s materiálnym zabezpečením vyučovacieho procesu, ako napr. nákup študijnej literatúry, zaplatenie internátu, cestovného a pod.. Podpora študentov formou pôžičiek je nástroj, ktorý pomáha študentom dorovnať si príjem, alebo preklenúť sociálne nevýhodnú situáciu, čím sa zároveň eliminuje aj ich odchod do zahraničia. Pôžička je financovaná z Fondu na podporu vzdelávania a môže o ňu požiadať rovnako študent denného ako aj externého štúdia, bez ohľadu na to, či študuje na Slovensku alebo v zahraničí. Fond na podporu vzdelávania poskytuje pôžičky nie len študentom, ale aj učiteľom, mladým výskumným pracovníkom a umeleckým pracovníkom.

Uchádzať sa o túto podporu môžu záujemcovia opakovane počas celého štúdia. Primárnou podmienkou získania študentskej pôžičky však nie je len prijatie na štúdium resp. do príslušného ročníka, ale študent musí byť na štúdium už zapísaný. Minimálna suma pôžičky je v akademickom roku 2018/19 stanovená na 500 Eur, pričom maximálna výška predstavuje 2500 Eur. V prípade doktorandov sa jedná o sumu max. 5000 Eur. Maximálna výška pôžičky je teda o 200 eur, resp. 500 eur vyššia v komparácii s minulým akademickým rokom (Podmienky prekladania žiadostí..., 2018). Študenti majú možnosť získať požadovanú sumu za trojpercentný úrok a dlh môžu splácať

až po ukončení vysokej školy na čo je stanovený limit desať rokov. Daný úrok možno v komparácii s komerčným úrokom považovať za výhodnejší.

Skúsenosti z minulých rokov však dokazujú, že získať pôžičku od štátu predstavovalo istý problém, no v súčasnosti sa čoraz viac poukazuje na elimináciu tohto nedostatku. Práve tento fakt viedol k tomu, že hoci počet záujemcov o finančné pôžičky narastá, v skutočnosti len časť z nich reálne žiadosť podá, pretože v minulosti mali negatívnu skúsenosť so zamietnutím požiadavky. Dané tvrdenie dokazuje tabuľka č. 1. Od roku 2015 počet žiadostí nadobudol klesajúcu dimenziu. Kým v roku 2013 o pôžičku v Fondu na podporu vzdelávania žiadalo 3997 študentov, v poslednom akademickom roku ich bolo o 2760 menej (Správy RTVS, 2018).

Tabuľka č.1: Počet žiadostí o finančnú pomoc na vysokoškolské vzdelávanie od štátu

<i>rok</i>	<i>suma/Eur</i>	<i>počet žiadostí</i>	<i>schválené žiadosti</i>
2013	5 000 000	3997	2233
2014	4 600 000	3035	2314
2015	3 500 000	2604	1667
2016	2 700 000	2036	1217
2017	2 700 000	1237	1131

Zdroj: (Správy RTVS, 2018).

Študenti aktuálne nevnímajú tento pôžičkový systém ako silný piliér sociálnej podpory z toho dôvodu, pretože v minulosti bol pre fond charakteristický nízky rozpočet. V súčasnosti ich čerpá len jedno percento zo všetkých študentov. V prepočte približne 130 tisíc študentov navštevuje vysoké školy a len 2000 z nich poberá tento typ sociálnej podpory (Správy RTVS, 2018). V poslednom akademickom roku bolo historicky schválených najmenej pôžičiek a to len 1131 v komparácii s rokom 2015/2016, kedy bolo prijatých 1667 žiadostí. Fondu sa tak podarilo ušetriť a v súčasnosti navýšiť finančný balík na 4 milióny Eur, čo je takmer o polovicu viac ako v predchádzajúcom roku. „*Toto zvýšenie bolo možné najmä vďaka efektívnemu hospodáreniu fondu s vlastnými prostriedkami a zvýšeným príjmom zo splátok pôžičiek poskytnutých v predchádzajúcich rokoch*“ (Podmienky predkladania žiadostí...,

2018). Vzhľadom na daný atribút je v súčasnosti úspešnosť získať finančnú pôžičku takmer stopercentná.

Zo strany študentov prichádzajú však podnety ku zmenám, ako by v praxi študentské pôžičky mali fungovať. Jednou z nich je požiadavka, aby všetci študenti pochádzajúci zo sociálne slabších rodín dostali štátom garantovanú pôžičku, a taktiež viac peňazí do rozpočtu fondu, aby vo finančnej podpore mohlo byť vyhovené aj tým, ktorí zo sociálne slabšieho prostredia nepochádzajú. Študenti tak navrhujú študentskú pôžičku, ktorá sa neviaže na účel s vyššou úrokovou sadzbou. Ministerka školstva Lubyová pripúšťa možné zmeny a reformu pôžičkového fondu za účelom zatraktívnenia pôžičiek pre mladých, na ktorom bude ministerstvo školstva spolupracovať so Študentskou radou vysokých škôl. Dôležitým faktorom pri rozhodovaní bude dôsledná analýza toho, či študenti majú naďalej o tento typ podpory záujem. Je potrebné si uvedomiť, že na pôžičky po novom, bude potrebné modifikovať zákony a nastaviť financovanie. Podľa riaditeľa Fondu na podporu vzdelávania Pavla Kučmáša sa očakáva, že v akademickom roku 2018/2019 by mohlo byť odsúhlasených približne 1600 žiadostí (Televízne noviny, 2018). Vysokoškóľáci, ktorí majú záujem využiť pôžičku od štátu na podporu vzdelávania v akademickom roku 2018/2019 tak môžu urobiť do 15. septembra, alebo využiť druhý termín, ktorým je koniec októbra. Pri posudzovaní sú dôležitým atribútom predovšetkým sociálne pomery a taktiež zdravotný stav.

Budúcnosť slovenského trhu práce je nejasná vzhľadom na nedostatok študentov na vysokých školách v prioritných odboroch spojených so starnutím populácie. V tejto súvislosti Inštitút zamestnanosti akcentuje na štátne pôžičky, ktorých poskytnutie študentom ale nemá byť determinované ich sociálnym statusom. „*Pôžička bude umorovaná započítaním dane z príjmu fyzickej osoby, to znamená, že absolvent vysokej školy zaplatí daň zníženú o splátku pôžičky*“ (TASR, 2018). Špecifikom tejto pôžičky je jej poskytnutie len tým študentom, ktorí študujú medicínu a informačné technológie. Navrhovaná výška pôžičky predstavuje 4000 Eur ročne a jej účelom je pokryť všetky náklady vysokoškóľáka a pokryť finančnej najnáročnejšie obdobie, ktorým je začiatok akademického roka. Analytik z Inštitútu zamestnanosti Alexej Dobroľubov pre motiváciu študentov prioritných odborov zostať pracovať na Slovensku, navrhuje, „*aby v prípade, že budú naďalej platiť daň z príj-*

mu v SR, ich pôžička bude umorovaná. V prípade, ak bude ročná splátka nižšia ako ročná daň, vtedy prijemca pôžičky nebude platiť žiadnu splátku. V niektorých prípadoch bude môcť absolvent požiadať o odklad splácania. Pri päťročnom štúdiu je výška poskytnutých finančných prostriedkov 20.000 eur. Pri úročení dvoch percent pri splatnosti 20 rokov by mesačná splátka bola 101 eur alebo ročne okolo 1200 eur. To znamená, že pri bežnom platení daní by absolvent svojimi daňami priebežne splácal svoju pôžičku (Zachar, 2018). Poslaním pôžičky je tak vo všeobecnosti motivovať študentov, aby ostali pracovať na Slovensku a podporiť prioritné odbory. Do popredia sa však dostávajú podnety vypovedajúce o diskriminácii, keďže podporovaní by mali byť len študenti informačných technológií a medicíny. To možno odôvodniť práve atraktivitou uvedených povolání a aktuálnym dopytom po odborníkoch uvedených odborov na pracovnom trhu. V najbližšom období je ambíciou Inštitútu zamestnanosti predstaviť návrh Ministerstvu školstva, vedy, výskumu a športu SR, ale i Ministerstvu financií SR.

Okrem štátnej finančnej inštitúcie je možné získať pôžičky prostredníctvom bánk. V mladej generácii vidia banky perspektívu a tak im prispôsobujú viaceré produkty ako napr. účty, alebo úvery. V minulosti poskytovali spotrebné úvery pre študentov v podmienkach SR viaceré inštitúcie napr. Slovenská sporiteľňa, ČSOB, VÚB, UniCredit Bank, Sberbank alebo OTP banka. Z uvedeného výberu v súčasnosti poskytuje úvery len Slovenská sporiteľňa. Tá aktuálne poskytuje spotrebný úver bez poplatkov na čokoľvek pre vysokoškolákov ako bezúčelovú študentskú pôžičku, pričom minimálna výška pôžičky je 1000 eur a maximálna 8500 eur. Úroková sadzba je pre všetkých žiadateľov rovnaká a to 8,50 % ročne a splatnosť úveru môže byť od 1 do 8 rokov. Pôžička je výhradne určená pre študentov denného štúdia vysokej školy, vo veku od 18 do 26 rokov a majú spoludlžníka alebo ručiteľa s dostatočným pravidelným príjmom, ktorý je potrebné aj doložiť.

Podmienkou všetkých bánk bolo mať ručiteľa schopného dokladovať príjem a zaručiť sa za splatenie úveru. Postupom času záujem o tieto úvery klesal a preto väčšina bánk pristúpila k obmedzeniu ponuky. Okrem úverov sa do popredia dostali aj študentské účty, ktoré sú stále súčasťou ponuky viacerých bánk (napr. Slovenská sporiteľňa, Tatra banka, Prima banka) a ide o bežný účet s výhodnejšími podmienkami.

V minulosti poskytovali pôžičky pre študentov vysokých škôl aj nebankovky, ale v tomto prípade musel mať takýto študent spolužiadateľa alebo ručiteľa, ktorý mal príjem a zároveň sa zaručil za splatenie pôžičky. Taktiež mali študenti možnosť získať malé krátkodobé pôžičky vo forme SMS úverov alebo pôžičiek cez internet. Pôžičky typu SMS Credits, Ferratum nevyžadovali dokladovanie príjmu. V súčasnosti je však ponuka aj týchto úverov nižšia ako v minulosti a z toho dôvodu sú teda aj možnosti získať študentskú pôžičku od nebankovej spoločnosti menšie. Aktuálne poskytuje takéto malé pôžičky už len Pôžičkomat a peniaze môže mať študent na účte už do jednej hodiny od registrácie. V prípade Pôžičomatu ide malú pôžičku od 50 do 500 eur, pre dlhodobých klientov s možnosťou úveru do 900 eur. Na rozdiel od spotrebných úverov nie je potrebné žiadne zabezpečenie úveru a pôžička je taktiež bezúčelová. Na rozdiel od nami uvedenej Slovenskej sporiteľne je dostupná pre všetkých študentov bez ohľadu na formu štúdia a ich vek. Podmienkou je mať príjem, ktorý ale nie je potrebné dokladovať (Porovnanie pôžičiek pre..., 2017).

Keďže vzdelanie je hybnou silou konkurencieschopnosti každej krajiny je dôležité podporovať túto sféru a upriamovať pozornosť aj na ekonomické nástroje, ktoré uľahčujú spôsob jeho získania. Aby krajina mohla byť konkurencieschopná, potrebuje zdravú pracovnú silu, ktorá musí vykazovať istú úroveň vzdelania. V súčasnosti už nie je postačujúca len minimálna úroveň vzdelania, pretože poznatkovo orientovaná ekonomika si vyžaduje kvalifikovanú pracovnú silu s dosiahnutým vysokoškolským vzdelaním. Preto je dôležité zaistiť možnosť vysokoškolského štúdia aj menej zvýhodneným skupinám pomocou študentských pôžičiek, ktorým bola venovaná pozornosť v príspevku.

LITERATÚRA

Fond na podporu vzdelávania. 2018. [online] fnpv.sk. [cit. 10.09.2018]. Dostupné na internete: <http://www.fnpv.sk/fond-v-televizii>

KOVÁČOVÁ, N., KRÁLIK, J. 2017. *Úvod do štúdia verejnej politiky.* Sládkovičovo: Vysoká škola Danubius. 2017. ISBN 978-80-8167-061-9. 166 s.

Podmienky predkladania žiadostí o pôžičku pre študentov na akademický rok 2018/2019. 2018. [online] fnpv.sk. [cit. 15.09.2018]. Dostupné na internete:

http://www.fnpv.sk/uploads/File/Media/TS_2018/TS_podmienky_pre_studentov_2018-2019.pdf

Porovnanie pôžičiek pre študentov – ktorá sa opláti najviac? [online]. pôžičky123.sk. [cit. 11.10.2018]. Dostupné na internete: <https://www.pozicky123.sk/porovnanie-poziciek-pre-studentov-ktora-sa-oplati-najviac/>

Správy RTVS. 2018. [online]. rtvs.sk. [cit. 13.09.2018]. Dostupné na internete: <https://www.rtv.s.sk/televizia/archiv/12957/162332#249>

ŠOLTÉS, T. 2010. *Teoretické aspekty národnej konkurencieschopnosti a ich aplikácia v podmienkach Slovenskej republiky.* [online]. tuka.sk. [cit. 19.10.2018]. Dostupné na internete: <http://www3.ekf.tuka.sk/konfera2010/zbornik/files/prispevky/SoltesTomas.pdf>

TASR. 2018. *Nedostatok vysokoškolákov je pre budúcnosť Slovenska vážne riziko. Inštitút zamestnanosti navrhuje poskytnúť študentom štátne pôžičky.* 2018. [online]. eduworld.sk. [cit. 18.09.2018]. Dostupné na internete: <https://eduworld.sk/cd/tasr/5110/institut-zamestnanosti-navrhuje-poskytnut-studentom-statne-pozicky>

Televízne noviny. 2018. [online]. markiza.sk. [cit. 12.09.2018]. Dostupné na internete: http://videoarchiv.markiza.sk/video/televizne-noviny/87109_televizne-noviny-?utm_source=videoarchiv&utm_medium=video&utm_content=87109_televizne-noviny&utm_campaign=share

ZACHAR, P. 2018. *Inštitút zamestnanosti navrhuje poskytnúť študentom štátne pôžičky.* 2018. [online]. hlavnespravy.sk. [cit. 14.09.2018] Dostupné na internete: <https://www.hlavnespravy.sk/institut-zamestnanosti-navrhuje-poskytnut-studentom-statne-pozicky/1507548>

PhDr. Natália Kováčová, PhD.

Fakulta verejnej politiky a verejnej správy

Vysoká škola Danubius

e-mail:vsnatalia.kovacova@gmail.com

REFLEXIE PRAXE NA OTÁZKY VEREJNEJ POLITIKY A EKONOMIKY, PRÁVA A VEREJNEJ SPRÁVY SLOVENSKA II.

*Zborník príspevkov z konferencie , ktorá sa konala 27.9.2018 v budove
Vysokej školy Danubius v Sládkovičove*

Editor:

PhDr. Natália Kováčová, PhD.

Vydala Vysoká škola Danubius, Fakulta verejnej politiky a verejnej správy

Vydanie prvé, 2018

Počet strán: 46

Náklad: 100 ks

Grafická úprava a tlač

Váry s.r.o, Trnava

ISBN: 978-80-8167-067-1